

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Martin Janas

**Praha – vnímání města u starousedlíků a
nově příchozích**

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Martin Janas**

Vedoucí práce: **Mgr. Tomáš Holeček, PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

JANAS, Martin. *Praha – vnímání města u starousedlíků a nově příchozích*. Praha: Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2010. 66 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Tomáš Holeček, PhD.

Anotace

Bakalářská práce „Praha – vnímání města u starousedlíků a nově příchozích“ se zabývá kvalitativním výzkumem image města - Prahy podle definice Kevina Lynche, konkrétně pak rozdílem image mezi lidmi co v Praze žijí celý život a lidmi, kteří do ní přijeli za studiem či za prací.

První je v této práci nutno definovat vztah člověka a prostoru – jak člověk prostor vnímá, jak se v něm pohybuje, jaký vztah mezi člověkem a prostorem vlastně existuje. Výsledkem této snahy je definice tohoto vztahu pomocí odborné literatury.

Následně popisují co to je *image města* podle Kevina Lynche a uvádím hypotézu, že pravděpodobně neexistuje architektura – nebo v nezákladnějším pojetí jakékoliv dané uspořádání prostoru - které by mělo nějaký absolutní význam na většinu lidí jemu vystavených.

V dalších kapitolách se pak zabývám vysvětlením, proč jsem si ke svému výzkumu vybral zrovna Prahu a na které městské části jsem se rozhodl svůj výzkum zaměřit, včetně obsáhlého odůvodnění co mě k volbě daných oblastí vedlo.

V kapitolách *Metodologie* a *Vzorkování* dále upřesňuji jak by měl výzkum probíhat, odůvodňuji volbu způsobu výzkumu, uvádím použitý dotazník s argumentací volených otázek a odůvodňuji počet a způsob volby jednotlivých respondentů pro výzkum.

Dále pak následuje obsáhlá analýza sesbíraných dat a hypotézy, ke kterým jsem v této práci došel.

Annotation

Bachelor thesis „Prague – image of the city in the view of denizens and new-comers“ is dealing with qualitative research of the image of Prague according to a definition by Kevin Lynch. More deeply, this thesis is dealing with the possible difference of the

image between people, who live in Prague their whole life and people, who decided to come here to study or to work.

First thing necessary to define in this work is the relationship between man and space – how man interprets space, how he moves in it and exactly what relationship there exists between those two. The result of this chapter is a definition of the specified relationship by the help the listed literature.

The next chapter describes what exactly is *image of the city* according to Kevin Lynch. In this chapter I also set grounds for the first hypothesis – the fact there is probably no architecture, or any given organization of space, that would have an absolute meaning for most of the people exposed to it.

The following chapters describe why I decided to do my research in Prague and what parts of Prague I've focused it on, including the argumentation as to what led me to choose those city parts.

In chapters *Methodology* and *Sampling* I furthermore specify the architecture of the research, describe the reasoning of the chosen research method, describe the questionnaire used for the research and in the end reason upon the choice of number the informants.

The last part of my thesis is then a thorough analysis and interpretation of the acquired data, as well as the hypotheses that I came up with.

Klíčová slova

Image, město, Praha, respondent, pražský, mimopražský

Keywords

Image, city, Prague, informant, denizen, new-comer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne ... **20.5.2010**

Karel Kovanda

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Tomáši Holečkovi, PhD. za výborné vedení bakalářské práce a všem respondentům za ochotu podílet se na výzkumu.

Obsah

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

ÚVOD	5
1. ČLOVĚK A PROSTOR	7
2. IMAGE MĚSTA PODLE KEVINA LYNCHÉ	10
3. PROČ ZROVNA PRAHA A KTERÉ MĚSTSKÉ ČÁSTI	13
3.1. KTERÉ MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHY ZKOUMAT	14
3.2. VOLBA ZKOUMANÝCH MĚSTSKÝCH ČÁSTÍ	15
4. METODOLOGIE VÝZKUMU	18
5. VZORKOVÁNÍ	25
6. ANALÝZA SESBÍRANÝCH DAT	30
6.1. ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH OTÁZEK	30
6.2. FOTOGRAFICKÝ VÝZKUM	60
6.3. HOLISTICKÁ ANALÝZA	61
ZÁVĚR	64
SEZNAM LITERATURY	

Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název: Ostrava & Praha: Genius loci

Konzultant: Mgr. Tomáš Holeček, PhD.

Námět práce: V bakalářské práci jde o srovnání vnímání a interpretace genia loci Prahy a Ostravy pomocí kvalitativních metod vizuální sociologie a (minimálně 15) rozhovorů. V práci se bude částečně vycházet z nedávného projektu Spirit of Place pořádaného FF UK.

Předpokládaný seznam literatury: Dalibor Veselý – Architektura ve věku rozdělené reprezentace; Jon Prosser – Image Based Research, a sourcebook for qualitative researchers; The American Sociologist - Volume 19, Number 1 / March, 1988, Visual Sociology – Expanding sociological vision; Kevin Lynch – Obrazy Města + literatura nalezena v průběhu tvoření základu bc. práce.

Poznámka: Při započetí práce se ukázalo, že je třeba výrazně zúžit výzkumný záměr, aby se práce dala dostatečně zodpovědně zpracovat.

Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodl zkoumat, jak se liší vnímání města (konkrétně image města, kterou dále definuji po vzoru knihy Kevina Lynche *Obraz Města*), konkrétně Prahy, mezi dvěma skupinami lidí – lidmi, co v Praze žijí celý život a lidmi, co v ní pouze studují/pracují, ale nenarodili se v Praze a přišli do ní za studiem či prací.

Samotným dělicím faktorem mezi těmito skupinami by nemělo být vzdělání či sociální postavení, ale prostý fakt, že okolní prostředí – prostor – ve kterém se člověk pohybuje, ho výrazně utváří a člověk naopak zpětně utváří prostor kolem něj –

„Image prostředí je produktem dvojsměrného procesu, který probíhá mezi pozorovatelem a jeho okolím. Prostředí nám naznačuje různé rozdílnosti a vztahy, pozorovatel tyto poznatky třídí, uzpůsobuje a formuluje v duchu svých zájmů.“ [Lynch 2004: 6]

– a tedy i předpoklad, že pokud se v daném prostředí (městě) pohybujeme celý život, budeme ho vnímat výrazně odlišně, než pokud jsme do něj přišli za účelem studia či práce.

Extrémním příkladem odlišného vnímání prostředí nám mohou být například kultury žijící v radikálně rozdílném prostorovém uspořádání, než na které jsme z pohledu naší euroatlantické civilizace zvyklí. Tento rozdílný prostor pak často utváří i celou kulturu daných společností.

Jako příklad můžeme použít např. Sapir-Whorfovu hypotézu, která se sice primárně zabývá jazykem, avšak právě prostor kolem nás eventuelně utváří jazyk, kterým ho pojmenováváme – a jazykem a tím, kterým prvkům prostoru přiřkládáme v našem jazyce důležitost, pak zpětně definujeme prostor kolem nás –

„Lidské bytosti nežijí v objektivním světě samy, zrovna tak nežijí samy ani ve světě sociálních aktivit jak je běžně tvrzeno, ale jsou vesměs vydány namílost tomu jazyku, který se stal médiem vyjadřování v jejich společnosti. Je iluzí domnívat se, že člověk se přizpůsobuje realitě bez použití jazyka, a že jazyk je pouze důsledkem snahy řešit specifické problémy komunikace nebo vyjadřování. Faktem je, že skutečný svět je do velké míry nevědomě postaven na jazykových návycích skupiny, která ho definuje.

Neexistují žádné dva jazyky, které by byly dostatečně podobné na to, aby se dalo tvrdit že reprezentují stejnou sociální realitu. Světy ve kterých různé společnosti žijí jsou různými světy, ne světy stejnými s jiným pojmenováním věcí... Vidíme, slyšíme a do velké míry prožíváme skutečnost právě tak, jak nás predisponoval jazyk, který ve své komunitě používáme.“ [Sapir 1958: 69]

Dalším příkladem radikálně odlišného vnímání prostoru kolem nás, nám může být například tento výňatek z výzkumu Aleutského kmene –

„Kmen Aleutů zase nemá pojmy pro velké vertikální objekty ve svém okolí, tedy pro horské hřebeny a štíty, sopky atd. A přece i nejdrobnější vodní elementy, jako jsou potůčky, říčka nebo malý rybník, mají vlastní název. Je tomu tak zřejmě proto, že i malé vodní toky tvoří základní rysy jejich životního prostředí, případně jsou důležité pro přepravu lidí.“ [Lynch 2004: 135]

Samozřejmě nepředpokládám, že by rozdíly v mém výzkumu byly takto výrazné – přeci jen se jedná o výzkum rozdílu dopadu image města mezi kulturně relativně homogenní skupinou respondentů, a rozdílem zde má být pouze fakt, že jedna skupina se v tomto městě pohybuje celý život, zatímco ta druhá o mnoho kratší dobu - avšak jako ilustrační příklad evidentního rozdílu ve vnímání okolního prostředí jsou citace uvedené výše více než výmluvné.

1. Člověk a prostor

Abych se mohl postupně propracovat k rozvedení hlavního tématu mé bakalářské práce, je nejprve nutno definovat její největší základ, a to vztah člověka a prostoru – jak se člověk v prostoru pohybuje, jak je na něj vázaný, jaký vzájemný vztah mezi člověkem a prostorem existuje – jelikož pokud chci zkoumat rozdíl v utváření image města, kde město samo o sobě jest lidsky vybudovaným prostorem, popis vztahu mezi člověkem a prostorem je v úvodu více než nutný.

Dalibor Veselý, ve své knize *Architektura ve věku rozdělené reprezentace* uvádí –

„Povaha světa, ... , se nejzřetelněji odhaluje v situaci, kdy je svět sám narušen nebo radikálně změněn. To se děje například těm, kdo se narodili slepí a po úspěšné operaci nabyli zrak.“ [Veselý 2008: 39]

Z této citace můžeme pochopit, že k uvědomění vztahu mezi člověkem a prostorem nám může být velmi nápomocen příklad lidí, často nějakým způsobem „postižených“ kteří svět kolem sebe, a tedy i prostor, vnímají odlišně než většinová populace –

„Pochopil jsem, že mezi mnou a ostatními lidmi je jeden velmi důležitý rozdíl. Zatímco já jsem s nimi mohl navázat kontakt hmatem a sluchem, oni se se mnou spojovali prostřednictvím neznámého smyslu, který mne zcela obklopoval, dokonce i z dálky na me působil, sledoval mne a prostupoval skrze mne a jako by mě držel ve své moci od rána do noci. Jaká to byla zvláštní síla, již jsem byl vystaven proti své vůli a kterou jsem sám vůči nikomu nemohl použít? To ve mně vyvolávalo stud a ztěžovalo mi navazování vztahu. Cítil jsem závist. Zdálo se mi, že to staví neproniknutelnou stěnu mezi mne a ostatní lidi. Nedobrovolně jsem se začal považovat za výjimečnou bytost, která se musí skrývat, aby mohla žít.“ [Veselý 2008: 39]

Veselý dále popisuje, že *„to co jsme ve světě slepce objevili, není ztráta nějaké zvláštní schopnosti zakoušet, ale spíše důsledky takové ztráty – zmatek, nedostatek orientace a absence fyziognomie aktivního prostoru.“ [c.d.: 39]*

Z výše uvedené citace, pocházející od slepého člověka popisujícího svůj „vlastní“ svět a Veselého explanace můžeme mimo jiné pochopit, že hlavním rozdílem mezi vnímáním

světa takto postiženého člověka a vnímáním světa lidí, nepostižených některou ze smyslových deprivací, je způsob orientace v prostoru.

Pokud si chce tedy člověk kontinuálně uvědomovat prostor kolem sebe, je jedním z nejdůležitějších aspektů v něm právě orientace -

„Například výrazná krajina bývala kostrou, na které primitivní národy vytvářely své společensky důležité mýty. Společné vzpomínky na rodné město byly často prvním a nejsnadnějším poutem vzájemnosti mezi osamělými vojáky ve válce.“
[Lynch 2004: 4]

Lynch dále uvádí, že

“správná představa o prostředí poskytuje lidem cenný zážitek citové jistoty, jenž pomůže vytvářet i harmonický vztah mezi jedincem a okolním světem.” [c.d.: 5]

Lynch vyvozuje, že stejně jako nám správná orientace v prostoru může přinášet harmonii, ztráta v něm může mít naopak často negativní až katastrofické dopady na lidskou psychiku –

“I samotné slovo ‘ztracen’ znamená něco horšího než jen nejistotu o tom, kde se nacházíme. Má téměř katastrofický podtón.” [c.d.: 5]

Můžeme tedy říci, že orientace je jedním z neodmyslitelných prvků ve vztahu člověk-prostor a je velmi pravděpodobné (dalo by se říci i samozřejmé), že se při mém výzkumu nějakým způsobem projeví rozdílný způsob orientace ve městě mezi lidmi, kteří v něm žijí celý život a lidmi, kteří v něm pouze pracují či studují.

Avšak orientace rozhodně není jediným prvkem ve vztahu člověk-prostor. Veselý uvádí, že kontinuitu prostoru utváří také jeho fyziognomie a topologie –

“Topologie, orientace a fyziognomie prostoru tvoří jednotu; viditelné aspekty prostoru, jeho fyziognomie; závisejí na orientaci a ta zase na topologickém charakteru okolního světa. Tento sled vztahů a závislostí nás přivádí blíže k pochopení fenoménu kontinuity a jejích různých manifestací.” [Veselý 2008: 40]

V překladu do poněkud méně komplikovaného jazyka tedy Veselý uvádí, že prostor je tvořen hlubšími prostorovými strukturami (topologií), kontinuitou odkazů (orientací) a zjevnými projevy prostorovosti (fyziognomií). [c.d.: 40]

Lynch v poněkud jednodušším a přístupnějším jazyce uvádí, že „*Image neboli podoba prostředí sestává ze tří složek. Je to jeho identita, struktura a význam.*“ [Lynch 2004: 8] Identitu Lynch popisuje jako jakousi jedinečnost daných prvků v prostoru, strukturou myslí uspořádání jednotlivých prvků v prostoru a významem míní, jaký dopad má dané uspořádání prostoru či prostor samotný na diváka, ať už praktický či emocionální.

Když se tedy pokusíme srovnat tyto dva popisy povahy prostoru, můžeme dojít k závěru, že jsou si nakonec velice podobné - projevy prostorovosti (fyziognomii) můžeme chápat jako *identitu*, hlubší prostorové struktury (topologii) jako *strukturu* a kontinuitu odkazů (orientaci) jako *význam*.

Můžeme tedy dojít k závěru, že vztah člověka a prostoru je vztahem člověka k identitě a struktuře prostoru, které jsou propojeny jeho subjektivní orientací v něm a významy, které pro něj hrají.

2. Image města podle Kevina Lynche

V mém výzkumu bych se chtěl, jak již bylo výše popsáno, zabývat rozdílem vnímání image města mezi dvěma různými skupinami lidí rozdělenými podle toho, jak dlouho ve městě pobývají a za jakým účelem. Výzkum by měl probíhat mezi dvěma skupinami respondentů po cca 7 lidech. Jedna skupina by měla být složena z respondentů kteří ve zkoumaném městě – Praze žijí celý život, druhá skupina pak z respondentů kteří v Praze pouze studují či pracují (popřípadě oboje, vzhledem k často pracujícím studentům). Výběr respondentů by měl vycházet ze zvolené části Prahy, kterou budu zkoumat – způsob výběru bude popsán níže v kapitole *Metodologie*, stejně tak jako způsob, jakým budu provádět výzkum.

V předchozí kapitole jsem se pokusil syntézou myšlenek dvou autorů dojít ke zjištění, co pro člověka znamená prostor, a jaký má člověk k prostoru vztah.

Vzhledem k povaze mého výzkumu ve městské zástavbě Prahy, kde město samo o sobě jest prostorem, mi přišlo vhodné vysvětlit vztah člověka a prostoru v jeho nejzákladnější povaze, jelikož to může být později užitečné při analýze shromážděných informací.

Než však začnu popisovat metodologii výzkumu, městské části kterými se zabývám a způsoby jakými bych chtěl výzkum provádět, rád bych nejprve popsal jak Kevin Lynch definuje image města a proč se domnívám, že právě takovýmto výzkumem města mohou dojít k zajímavým výsledkům.

Jak jsem již výše psal, *image prostředí je produktem dvojsměrného procesu, který probíhá mezi pozorovatelem a jeho okolím.* [Lynch 2004: 6]

Prostředí které pozorujeme nám nabízí jisté poznatky, a my si je následně třídíme, formulujeme a interpretujeme dle svých vlastních subjektivních zájmů.

Je tedy logické, že rozdílní pozorovatelé budou mít zároveň rozdílné představy o image prostředí, ve kterém se pohybují. Lynch píše, že –

„K ucelenému obrazu tak dospějeme několika způsoby. Na reálném objektu může být třeba jen minimum uchopitelné struktury a pozoruhodnosti, a přece jako mentální obraz bude mít svou identitu už jen proto, že je nám dlouho a důvěrně znám.“ [c.d.: 8]

Je tedy evidentní, že pokud se například zadíváme na kámen, který vidíme poprvé v životě, může nám připadat jako každý jiný kámen, ale pokud kolem tohoto kamene

chodíme celý život, můžeme na něj mít navázány subjektivní vzpomínky, které o něm v naší mysli vytváří jeho identitu a obraz.

Tento příklad se může zdát triviální a je samozřejmé, že ve městě jako Praha a v městských částech, které pro svůj výzkum vyberu bude ve vztahu ke kulturní povaze tohoto města velice málo obyčejných věcí (podle Kevina Lynche konkrétně cest, okrajů, oblastí, uzlů a významných prvků, které později rovedu, definuji a v návaznosti na dané městské části Prahy vytipuji).

Avšak právě na takto triviálním příkladu můžeme pochopit, že vnímání těchto prvků je velice subjektivní, a pro některé osoby může být například rozdíl mezi kamenem a Pražským Hradem velice málo znatelný.

Samozřejmě, zdejší přirovnání je nutno brát ad-absurdum - nejsem si ve skutečnosti jist, zda může mít architektura - či v nejzákladnějším pojetí jakékoliv dané uspořádání prostoru - nějaký absolutní význam pro většinu lidí, kteří jsou ji vystaveni.

Pokud se podíváme například na Berlínský památník holocaustu –

(obrázek převzat z wikipedia.org)

- tak velké betonové bloky, v mnoha místech převyšující průměrný vzrůst normálního člověka, budou dle mého názoru evokovat pocit odcizení, uniformitu, nemožnost alternativy, nutnost se podřítit – prakticky většinu pocitů, které alespoň ve mě vyvolává pojem „totalita“ a věci které si, díky své znalosti(!) kontextu stavby a historie s tímto památníkem spojím. Avšak je velmi pravděpodobné, že pokud budu člověkem bez

znalosti historie a významu daného památníku, a toto místo pro mě např. v dětství znamenalo místo dětských her a v dospívání místo prvních rande, budu mít k této stavbě naprosto odlišný vztah než „ostatní lidé“, a budu ji tedy i velice rozdílně vnímat.

„Možnost shody image se bude zpřesňovat a prohlubovat, pokud posuzovatelé budou rozdělení ve skupinách podle věku, pohlaví, profese, kulturní úrovně či temperamentu, anebo proto, že jsou s objektem blíže seznámeni.“ [Lynch 2004: 7]

Samozřejmě opět musím dodat, že si nejsem úplně jist zda je možná existence nějakého uspořádání prostoru, které bude mít absolutně stejný vliv na mysl lidí jemu vystavených, ale z výše uvedené citace a z citací v kapitole *Člověk a prostor*, stejně jako z vlastního subjektivního přesvědčení bych vyvodil, že je to nepravděpodobné.

Vzhledem k tomu, jak obsáhlé a vydatné byly Lynchovy výsledky výzkumu image města se domnívám, že při mém výzkumu by se mohlo ukázat mnohem více zajímavých souvislostí, než jen (velmi pravděpodobně) samozřejmý fakt, že lidé kteří v Praze pracují či studují ji (konkrétněji níže specifikované městské části) mají spojenou převážně s prací či studiem a lidé, kteří zde celý život žijí ji vnímají mnohem živěji, opravdověji a osobněji. Ostatně jak popisuje Lynch –

„Na reálném objektu může být třeba jen minimum uchopitelné struktury a pozoruhodnosti, a přece jako mentální obraz bude mít svou identitu už jen proto, že je nám tak dlouho a důvěrně znám.“ [c.d.: 6]

Rád bych zjistil, zda budou zkoumané skupiny daným rozdělením opravdu tak rozdílné a jakým způsobem – na druhou stranu mi pak zároveň přijde zajímavé, jakým způsobem si budou jednotliví členové ve skupinách svým názorem podobni. Výsledky však samozřejmě záleží na správně zvolené metodologii. Dříve než ji rozepíši bych však rád odůvodnil, proč jsem se rozhodl zkoumat zrovna Prahu a které městské části jsem si k výzkumu zvolil.

3. Proč zrovna Praha a které městské části

Kevin Lynch se ve svém výzkumu zabýval výzkumem image tří amerických měst – Bostonu, Los Angeles a Jersey City; dvou velice známých a jednoho nevalně známého města - „*Jersey City jsme naopak vybrali pro jeho nápadnou beztvářost.*“ [Lynch 2004: 15]

Chtěl zjistit, jak image těchto tří měst vnímají jejich obyvatelé a co by mohlo být uděláno, aby image těchto měst byla vylepšena na základě sesbíraných podkladů, popřípadě zda by na základě sesbíraných podkladů bylo možno sestavit jakousi „urbanistickou kuchařku“, podle které by se dala stavět ideální města budoucnosti.

Mým cílem rozhodně není přestavovat Prahu ani srovnávat více měst. (Alespoň ne v tomto výzkumu, jelikož k tomu nemám dostatečný prostor, ašak je možno, že pokud by se výsledky ukázaly zajímavými, vrátil bych se k tomuto výzkumu později, a rozvedl ho na více měst). Avšak domnívám se, že modely pomocí kterých Kevin Lynch daný výzkum provádí, se mohou po mírné úpravě velice dobře hodit i k výzkumu rozdílného vnímání města jediného mezi různými skupinami jeho obyvatel.

Prahu jsem si zvolil z mnoha důvodů – jednak v tomto městě momentálně žiji a studuji, takže provádět v něm výzkum je mnohem jednodušší, než kdybych se v něm denodenně nepohyboval. Dalším důvodem je zároveň fakt, že sám jsem do Prahy za studiem přijel – celý život se v ní nepohybují – a z této pozice na které budu zakládat celou jednu skupinu respondentů, jsem si všiml mírných nuancí ve způsobu vnímání tohoto města oproti lidem, kteří zde naopak celý život žijí.

Dalším důvodem výběru Prahy je pak fakt, který Kevin Lynch shrnuje do jednoho pojmu – *imageability* –

“Město s vysokou mírou imageability, tzn. s vysokou mírou zjevnosti, čitelnosti či snad zřetelnosti se nám bude jevit i jako dobře utvářené, výrazné a obdivuhodné. [...] Pozorovatel si takové město bude lépe uvědomovat a bude se snadněji orientovat i pohybovat. V tomto kontextu nám jako model prostředí s velkou imageability mohou posloužit třeba Benátky. Ve Spojených státech můžeme v této kategorii jmenovat část Manhattanu, San Francisco, Boston a možná i břehy jezera v Chicagu.” [Lynch 2004: 10]

Asi nebude sporu o tom, že Praha je městem které má na většinu lidí opravdu zásadní kulturní a emocionální dopad, ať už se jedná o lidi kteří v ní celý život žijí nebo jen krátkodobě navštěvující turisty. Dalo by se tedy říci, že Praha jest městem s rozhodně velkou mírou *imageability*. Toto se však nedá říci o Praze celé, a ačkoliv by mohlo být zajímavé zkoumat Prahu jako celek se všemi jejími kulturně velice odlišnými částmi, od středověkých ulic, přes secesní čtvrtě až po bezútěšná sídliště, je to v této práci mimo mé možnosti. Docházíme tedy k otázce které městské části vlastně zkoumat?

3. 1 Které městské části Prahy zkoumat?

Jak jsem již popsal výše, bylo by rozhodně zajímavou avšak takřka neproveditelnou možností, zkoumat Prahu celou. Je tedy nutno si vytyčit nějaké městské části, v mém případě rovnou oblast, na kterou se zaměřím.

Kevin Lynch popisuje, že ve všech třech městech se při výzkumu soustředil na jejich centrální oblasti, ne větší než 2,5 x 1,5 míle. [Lynch 2004: 15]

Po přepočtu na kilometry mi rozsah, který bych měl použít pro zkoumanou oblast vychází na zhruba 4 x 2,5 kilometrů.

Někdo by mohl vyrukovat s otázkou, proč se tak přesně řídit rozsahem, který uvádí Kevin Lynch, když se jedná o naprosto jiné město a zároveň i jiné prostředí – domnívám se, že pokud chci z velké části přebírat metodologii výzkumu od Lynche, měl bych do této metodologie zařadit i podobný rozsah zkoumané oblasti.

Pokud se navíc podíváme na mapu Prahy, zjistíme že oblast podobného rozsahu je dost velká na to, aby v sobě (pokud vhodně zvolena) pokryla dost rozdílné městské čtvrti, ale zároveň dost malá na to, aby se výzkum zbytečně nekomplikoval.

Když známe rozsah, jak tedy zkoumanou oblast vybrat?

Z výše popsaného můžeme vyvodit, že nejlogičtější volbou by bylo zkoumat oblast Prahy, která má dostatečně velkou, již zmíněnou, *imageability* –

“Město s vysokou mírou imageability, tzn. s vysokou mírou zjevnosti, čitelnosti či snad zřetelnosti se nám bude jevit i jako dobře utvářené, výrazné a obdivuhodné.” [Lynch 2004: 10]

Rozhodně nebude sporu že Praha jest městem, které vysokou *imageability* oplývá – některé části však přirozeně více než jiné. V mém výzkumu jsem se rozhodl zkoumat

centrální část Prahy, v rozsahu výše zmíněných 4 x 2,5 km; než však popíši o kterou oblast se přesně jedná, rád bych nejprve rozvedl jakým způsobem Kevin Lynch město analyzuje, jelikož má volba zkoumané oblasti z této analýzy vyplývá. A to tak, aby v dané oblasti byl zastoupen co největší počet níže popsanych jednotlivých prvků, jelikož se domnívám, že to následné analýze pomůže k většímu kontrastu a rozmanitosti, a tedy i k mnohem jednodušší uchopitelnosti.

3. 2 Volba zkoumaných městských částí

Již jsem výše v této práci zmínil, že Kevin Lynch rozlišuje pět základních prvků města, podle kterých se dá hodnotit image města – *cesty, okraje, oblasti, uzly a významné prvky*.

Cesty Kevin Lynch vidí jako „ulice, procházkové trasy, dopravní tepny, kanály a železnice.“

Okraje jako „břehy, železniční koridory, hranice, zástavby či zdi, [...] ,lineární zlomy v kontinuitě prostoru.“

Oblasti jako „střední až velké části města. Představme si je jako dvojrozměrné. Pozorovatel vstupuje mentálně dovnitř a rozpoznává je podle určitého charakteru.“ Lynch popisuje, že „lidé své město nejčastěji strukturují právě tímto způsobem.“

Uzly popisuje jako „křižovatky, místa přestupů, křížení nebo prosté sbíhání cest či moment, kdy se jedna struktura mění ve druhou. (...) místa křížení a koncentrace.“

Významné prvky jsou pak „...docela snadno rozlišitelné hmotné objekty jako budova, znamení, obchod nebo hora.“ [Lynch 2004: 47 – 48]

Prvně jsem se rozhodl vycházet přímo z Lynche, a zarámoval jsem si na mapě Prahy nahrubo oblast o výše zmíněné rozloze (4 x 2,5 km). Po kratším uvažování jsem si však uvědomil, že by bylo vhodnější zkoumanou oblast přizpůsobit jednotlivým prvkům,

kteřé pro respondenty budou něco znamenat, a tedy budou mít nějakou vypovídací hodnotu ohledně zkoumané image města.

Ve zkoumané oblasti, znázorněné na mapce, jsem se tedy rozhodl najít prvky podle výše zmíněného výčtu Kevina Lynche, které by mi přišly pro danou oblast nějak významné – které by dle mého názoru mohly výrazně utvářet image daného místa. Nakreslený obdélník, nahrubo rámovací zkoumanou oblast, tedy vystřídal tvar mnohem rozmanitější, který bere v potaz výrazné městské prvky. Jeho rozloha je ke konci přibližně stejná, avšak vychází z oněch prvků, a ne z hrubého rámování přejaté rozlohy. Samozřejmě, můj názor ohledně daných prvků je pouze subjektivní s jistou výhodou, že sám v centru Prahy již třetím rokem žiji a je tedy pro mě jednodušší podívat se na danou oblast a začít v ní vytipovávat městské prvky, aniž bych ji musel předem složitě zkoumat – můj názor však samozřejmě, pokud chci dosáhnout alespoň jistého stupně objektivity, nestačí.

Rozhodl jsem se tedy udělat pilotáž mezi náhodnými lidmi které potkávám (ve škole, na koleji apod.) a zároveň jsem otázku, zdali by lidé mohli vyjmenovat 10-20 prvků centra Prahy které pro ně mají nějaký význam položil na facebook.

Bakalářská práce

Celkem jsem získal výčet od zhruba 20-30 lidí, který mi pomohl utvořit si základní obrázek o prvcích, které lidé v centru Prahy považují za důležité/významné (při základní pilotáži se jednalo jak o studenty tak o lidi v Praze trvale bydlící, zároveň jsem si při této pilotáži nevybíral, zda žijí v centru či ne - důležité pro mě hlavně bylo, které prvky se budou nejčastěji shodovat, čehož později využívám při skladbě dotazníku).

4. Metodologie výzkumu

Při svém výzkumu jsem se rozhodl zkoumat image centra Prahy a případný rozdíl v této image mezi výše zmíněnými skupinami (lidé v něm žijící vs. lidé, kteří zde pouze studují/pracují a nejsou původem z Prahy) pomocí kvalitativních metod.

Důvodem k této volbě výzkumu je převážně fakt, že vycházím z Kevina Lynche, který v navrhované metodologii kvalitativní metody doporučuje. Dalším důvodem je pak možnost hloubky, do jaké se dá dané téma zkoumat, pokud se zkoumá pomocí kvalitativních metod – jak uvádí Disman:

„Nesporně standardizace, stejně jako každá jiná redukce informací, reprezentuje povážlivou ztrátu informací: bohatý, životaplý, mnohotvárný a mnohodomenný charakter skutečného světa je proměněn do krajně zjednodušeného schématu několika málo proměnných a do velice omezeného počtu kategorií. Bohužel, kvantitativní výzkum je příliš neohrabaným nástrojem k porozumění. Rozumět, to je úkolem kvalitativního výzkumu.“ [Disman 2002: 131]

Image centra Prahy jsem se rozhodl zkoumat pomocí dotazníku, sestaveného z otevřených otázek, a následně fotografického výzkumu (jehož významem pro metodologii si však nejsem úplně jist a je tedy možné, že ho z výsledného popisu vyřadím, pokud výsledky z něj nebudou relevantní).

Výzkum jsem se rozhodl vést pomocí interview s návodem [Hendl 2008: 162], [c.d.: 174] s tím, že odpovědi na jednotlivé otevřené otázky jsem si v průběhu rozhovoru přímo zapisoval a pro zálohu ještě nahrával.

Přijde mi, že to je vhodná kombinace mezi metodou, u které by respondent odpovědi zapisoval sám a časově (případně finančně) velmi náročnou metodou přepisování nahraných rozhovorů, které ve výsledné délce dosahují času kolem 20 hodin.

Při rozhovorech mě totiž nezajímá, zda respondent při odpovědi váhal či jak změnil tón hlasu, ale přímo jeho odpověď na mnou položené otázky. Zároveň však ale svou přítomností u rozhovoru mohu respondenta navést, doptat se ho na něco co zmínil, či mu otázku upřesnit pokud jí úplně nerozumí.

Při tomto přístupu mám tedy ve výsledku obšírné zápisky respondentových odpovědí na jednotlivé otázky (často blížící se přímému přepisu ze záznamu) a zároveň zálohu v

podobě nahraného rozhovoru kdybych si něčím nebyl jist, anebo potřeboval po inveterview do poznámek doplnit nějaká data (*zde je nutno podotknout, že bohužel ne každý rozhovor bylo možno nahrát – buďto se vyskytly technické potíže, anebo v jednom případě respondentka nesouhlasila s nahráváním; většina rozhovorů je však úspěšně nahrána*).

Mým plánem je následně jednotlivé zápisy z rozhovorů detailně pročíst, udělat si v nich poznámky, srovnat je podle otázek a poté v nich hledat zda existuje nějaká podobnost vně skupin, či nějaký výraznější rozdíl mezi nimi.

Výsledkem tohoto postupu by měl být obšírný popis toho jak mnou tázaní respondenti vnímají image zkoumané části Prahy a případných rozdílů, které se mezi jednotlivými skupinami vyskytly.

Samozřejmě při sběru dat tímto způsobem by někdo mohl namítnout, že mohu zápis z jednotlivých interview nevědomě ovlivňovat tak, aby mi odpovědi jednotlivých respondentů zapadaly do mnou předem stanovených či postupně utvářených hypotéz (jak uvádí Hendl v tabulce faktorů ovlivňujících negativně analytický proces [Hendl 2008: 224]).

Domnívám se, že existence záznamů z (většiny) rozhovorů by měla takovýto problém eliminovat, nebo alespoň velice zmenšit šanci jeho výskytu při následné analýze.

Dále také u výzkumu tohoto stylu nastává otázka zda budou výsledky srovnatelné, pokud je metoda jejich sběru takto obšírná. Ostatně jak uvádí Disman –

“Předběžné zavedení širokých kategorií může být velice nebezpečné: sebraná data mohou být snadno sdružována do obecnějších kategorií, ale jejich dekompozice do užších kategorií je vyloučena.” [Disman 2002: 128]

Při skladbě dotazníku jsem si byl vědom, že zatímco Kevin Lynch zkoumal obecnou image města, já se snažím za využití jeho modelu, a navíc na městě diametrálně odlišném od měst amerických, najít nějaký rozdíl ve vnímání této image mezi dvěma různými skupinami jeho obyvatel – rozhodl jsem se tedy tomuto modelu přizpůsobit některé otázky, které jistým způsobem standardizují dotazník, a odlišnost či podobnost v odpovědích na ně je tedy snadněji vysledovatelná.

Nyní bych zde tedy rád rozepsal jednotlivé otázky a argumentaci k jejich použití v dotazníku:

1. *Co vás nejdříve napadne při slově Praha a co pro vás symbolizuje? Jak byste zešíroka popsali její fyzickou stránku?*

První otázka je převzatá z Kevina Lynche [Lynch 2004: 145]. Tato otázka zkoumá respondentovo obecné povědomí o Praze, co si o ní myslí, jak ji vnímá, jak na něj Praha působí. Pomocí této otázky mě respondent uvede do svého světa vnímání Prahy, co je pro něj v tomto městě nejdůležitější, co se mu líbí či co se mu naopak nelíbí. Myslím že by zároveň v této otázce, jakkoliv je obšírná, mohl jít vysledovat nějaký základní znak rozdílu mezi zkoumanými skupinami.

2. *Chtěl bych od vás rychlou kresbu centra Prahy, zachycenou od Hradčan po Žižkovskou věž (Hradčany, Malá Strana, Smíchov, Staré Město, Nové Město, Vinohrady a Žižkov) jako byste chtěl/a město popsat cizinci s tím, že mu sdělíte všechny hlavní rysy města.*

Neočekávám od vás přesný plán, pouze hrubou skicu.

(při zakreslování si poznačím i v jakém pořadí kreslí dobrovolník části mapky)

Tato otázka je rovněž převzata z Lynchovy metodologie. Respondent zde musí graficky znázornit centrum města – díky tomu že musí mapku kreslit, si musí město nějakým způsobem uspořádat, přemýšlet nad tím podle čeho se v něm orientuje, jaké má proporce, jak je rozloženo. Respondentova mapka bude nejen výrazným znakem toho, jakým způsobem vnímá image města, ale zároveň by mohly jít vysledovat rozdíly nebo podobnosti v mapkách rozdělených podle zkoumaných skupin.

3. *Představte si, že jste na Václavském náměstí u Muzea a chcete jít směrem dolů na Můstek.*

Mohl/a byste mi popsat, kudy půjdete, čeho si cestou všímáte, co vám přijde zajímavé, či naopak čemu se snažíte vyhnout?

Touto otázkou jsem se pokusil dosáhnout jisté standardizace. Kevin Lynch se ptal na cestu do práce, rozhodl jsem se že vzhledem k rozdílnosti respondentů by byl daný výsledek nesrovnatelný a otázka tedy v zásadě zbytečná – mohlo by být zajímavé s respondenty toto zkusit, ale obávám se že na to v této práci není čas –

Václavské náměstí jsem tedy zvolil jako alternativu, každý tam minimálně jednou byl, a poslouží tedy jako dobrý srovnávací prvek.

4. *Nyní bych rád věděl, které části centra Prahy považujete za nejvýraznější (cesty, parky, budovy, oblasti)? Mohou být malé i velké, ale jmenujte mi ty, které je nejsnadnější poznat a zapamatovat si.
(Může jich být tak 10-20, poznačit si pořadí)*

Tato otázka je opět převzatá od Lynche s tím, že jsem přidal do závorky výčet výše zmíněných městských prvků, abych případně respondenta navedl na správnou cestu. Tato otázka zjistí, co respondentovi ve městě přijde zajímavé, na co se zaměřuje a co na něj nejvíce působí. Zajímavé by také mohlo být, do jaké míry tento výčet koreluje s respondentovou mapkou.

5. *Mohl/a byste mi popsat nějaká místa v daném centru Prahy, kam často a rádi chodíte(stačí tak 3-5) a proč, či zda jsou naopak nějaká místa, kterým se účelně snažíte vyhýbat (vzbuzují ve vás nepříjemný pocit, nemáte je rádi)?*

Tuto otázku jsem pro dotazník vytvořil sám, inspirovaná byla jednou z možných doprovodných otázek v Lynchově metodologii. Pro dotazník mi přijde velice důležitá, jelikož může zjistit zdali se dané skupiny například neshodují v názorech na různé městské části či místa.

6. *Mohl/a byste mi popsat*

Karlovo náměstí (uprostřed v parku)

Pražský Hrad (Hradčanské Náměstí)

Václavské náměstí (Uprostřed náměstí)

Staroměstské náměstí (Uprostřed náměstí)

Petřín (někam směrem nahoru na trávu)

Kdyby vás tam zavedli se zavázanýma očima a sňali by vám šátek z očí, které prvky v okolí by vás bezpečně ujistily, kde se nacházíte?

- a. *Máte nějaký zvláštní pocit, který prožíváte v souvislosti s danými místy?*
- b. *Mohl/a byste mi ukázat tato místa na vaší mapce?*

Tato otázka je převzata z Lynche a upravena pro potřeby Prahy. Otázka je zaměřena na orientaci, vnímání prvků – proto se ptám spíše na otevřená prostranství, parky apod. Opět by se zde mohl projevit vysledovatelný rozdíl ve vnímání daných míst mezi skupinami; výčet jsem udělal pomocí vlastní úvahy ohledně výrazných městských prvků, a dále také podle pilotáže zmíněné výše. (První verze otázky byla bez specifikace místa v závorce, po pilotáži dotazníku jsem se rozhodl umístění respondenta specifikovat, jelikož se pilotovaní respondenti často ptali kde vlastně stojí, především u míst jako je např. Pražský Hrad.)

6. *Zdá se vám Praha jako město, kde snadno najdete svou cestu či rozeznáte její části?*
Podle čeho se nejčastěji v Praze orientujete?

Tuto otázku jsem opět převzal z Lynchových doplňujících otázek. Otázka by měla především zjistit, zda respondentovi Praha přijde přehledná, lehce specifikovatelná, a v návaznosti na to podle čeho se v ní orientuje. Domnívám se, že rozdíly by se zde mohly projevit hlavně ve způsobech orientace ve městě.

Druhou částí výzkumu měl být v původním záměru fotografický výzkum provedený opět po vzoru metodologie Kevina Lynche – ten předal respondentům skupinu fotografií, které systematicky pokrývaly zkoumanou oblast. Respondent pak byl požádán aby uvedl zda fotografie poznává, a následně aby je vyložil na stůl tak jak by podle něj měly být rozloženy na jeho mapce. [Lynch 2004: 146]

Rozhodl jsem se tedy, veden výsledky pilotáže, nafotit 25 prvků Prahy a ty následně ve stejném duchu jako Kevin Lynch využít pro svůj výzkum. Při pilotáži se však ukázalo,

že při rozhovorech nebude vždy na výklad fotografií místo, a zároveň by bylo velice těžké následně takovýto výsledek nějakým způsobem analyzovat.

Od výkladu fotografií na stůl podle mapky jsem tedy upustil, a fotografie jsem pouze respondentům předkládal s tím, aby mi sdělili zda dané místo/prvek/budovu poznávají, a co jim při poznávání pomohlo. Je možné, že se například projeví korelace mezi neschopností identifikace některých fotografií a jednou ze skupin respondentů. Pokud ne, bude tato část výzkumu z výsledné analýzy vyřazena.

Místa, která jsem pro výzkum nafotil, jsou tato:

(Nutno podotknout, že ne všechna místa jsem bohužel mohl nafotit vlastními silami, v době sběru fotografií bylo velice nepříznivé počasí, případně např. momentální rekonstrukce Karlova Mostu dost znemožňovala pořízení jakékoliv adekvátní fotografie, rozhodl jsem se tedy některé fotografie převzít z internetu pomocí Google.com.)

1. Kostel Sv. Anežky ve Františkánské Zahradě
2. Národní Muzeum
3. Riegrovy Sady
4. I.P. Pavlova
5. Můstek
6. Tančící dům
7. Jiřího z Poděbrad
8. Tesco na Národní třídě, Národní třída
9. Václavsk Náměstí
10. Hradčanské Náměstí, vstup do hradu
11. Karlův Most
12. Obecní Dům, Prašná Brána, Náměstí Rep.
13. Žofín
14. Žižkovská věž
15. Železniční most na nábřeží
16. Františkánská Zahrada
17. Letenské Sady
18. Újezd
19. Karlovo Náměstí
20. Vyšehrad
21. Hlavní Nádraží

Bakalářská práce

22. Staroměstské Náměstí
23. Národní Divadlo
24. Náměstí Míru
25. Mánes

5. Vzorkování, na kom vlastně výzkum provádím?

Nyní následovala otázka, na kom budu přesně výzkum provádět a odkud budu respondenty rekrutovat. Idea o vzorku respondentů již byla zmíněna výše, v této kapitole bych však rád svůj výběrový vzorek více rozebral, specifikoval postupy výběru respondentů a nakonec popsal jednotlivé respondenty se kterými jsem výzkum prováděl.

Jak popisuje Disman –

„V kvantitativním výzkumu je konstrukce vzorku prvou technickou operací, dokončenou předtím, než zahájíme jiné terénní operace. V kvalitativním výzkumu je to pouze rozhodnutí, se kterým jedincem budeme hovořit nejdříve, nebo studiem kterého osobního dokumentu začneme atd. Rozhodnout o tom, který případ budeme studovat jako další, můžeme tehdy, když jsme interpretovali první případ.“ [Disman 2002: 304]

Musím uznat, že jistou představu o respondentech které bych pro svůj výzkum využil jsem měl již při utváření výzkumné otázky (jelikož jsem samozřejmě musel mít představu na kom budu svůj výzkum provádět) - avšak je pravdou, že tento vzorek rozhodně nebyl kompletní při zahájení prvního rozhovoru.

Při vzorkování jsem se snažil o to, aby výběr respondentů co nejvíce vycházel z oblastí Prahy, které zkoumám. Jak popisuje Hendl –

„Jestliže vybíráme lidi, situace, procesy, pak je nutné dokázat tyto objekty zkoumání propojit s výzkumnou otázkou. První volba nemusí být správná, a výzkumník musí být připraven ke změně a revizi.“ [Hendl 2008: 151]

Vzhledem k tomu, že má výzkumná otázka se zabývala tím „zda a jak se liší vnímání image centra Prahy mezi lidmi, co v Praze žijí celý život a lidmi, co zde jen studují/pracují“, bylo nutno vymyslet jak respondenty vybrat tak, aby byl výzkum pokud možno co nejvíce reprezentativní právě pro centrum Prahy.

První bych rád rozebral, co si pod těmito dvěma kategoriemi, na které svůj výběrový soubor dělím, představuji:

Student/pracující by měl být člověk, který v Praze nežije celý život, narodil se na jiném místě než Praha a do Prahy přijel za studiem nebo za prací, případně zde studoval a nyní zde pracuje (nebo může rovnou studovat a při studiu pracovat, detaily týkající se jednotlivých respondentů rozeberu níže).

Člověk co v Praze žije celý život, je pak logicky člověkem, co v Praze žije celý život.

Při výběru jsem se snažil, aby byly jednotlivé skupiny respondentů co nejvíce homogenní vně skupin - a tedy případný rozdíl mezi nimi co nejvýraznější.

Pokud bych použil typologii vzorkování podle Pattona jak ho uvádí Hendl [c.d.: 152], pak se jednalo o více forem *účelového vzorkování*, a to *vzorkování o maximální variaci* - za účelem rozlišení skupin a *snow-ball sampling* – kdy mi jednotliví respondenti často doporučovali své známé či kamarády jako další potenciální respondenty.

Při výzkumu pro mě bylo důležité, aby respondenti ve zkoumaných oblastech žili, nebo se tam pokud možno co nejčastěji pohybovali (ideální kombinací je pak respondent, který nejen ve zkoumaných oblastech žije, ale zároveň tam chodí i do školy či do práce) – právě takoví respondenti totiž budou mít o těchto oblastech dostatečně utvořenou image.

Je totiž logické, že pokud bych zkoumal, jak lidé vnímají Jižní Město na respondentech z Prahy 6, kteří se na Jižním Městě vůbec nepohybují, moc užitečných informací bych nejspíše nezískal.

Ne vždy bylo možno získat respondenty, kteří ve zkoumaných oblastech žijí, avšak ve většině případů se mi to povedlo.

Jak popisuje Hendl –

„Základní strategie spočívá ve volbě takových případů, které pokryjí požadované minimum, protože nikdy nezískáme tolik informací, kolik potřebujeme.“ [Hendl 2008: 151]

Čemu jsem se tedy snažil vyhnout byl *výběr na základě pohodlí*, který Patton uvádí jako šetřící čas, peníze a úsilí, ale oplývající malou hodnověrností – musím uznat, že někteří respondenti se rekrutovali přímo z mé koleje, na svou obhajobu však musím dodat, že se nakonec jednalo pouze o tři.

Výsledný počet respondentů se nakonec místo plánovaných 14ti vyšplhal na 16 – osm studentů/pracujících a osm lidí, co v Praze žijí celý život.

Nyní bych rád tyto respondenty charakterizoval a popsal:

Respondenti zastupující skupinu lidí, kteří v Praze žijí celý život (dále jako „pražští“)

- Respondentka 1 – V Praze se narodila, věk 20 let, delší dobu žila v centru přímo na Starém městě, nedávno se musela odstěhovat do okrajové oblasti Černý Most. Studuje architekturu.
- Respondentka 2 - V Praze žije asi od 6ti let, konkrétně v městské části Vinohrady, ve které i dochází do práce.
- Respondentka 3 - Matka respondentky 2, věk 55 let, v Praze žije po celý život krom velice krátkého období raného dětství její dcery. Pracuje na Starém Městě.
- Respondentka 4 - V Praze se narodila, věk 20 let, žije na Žižkově, studuje na Filosofické Fakultě.
- Respondentka 5 - V Praze se narodila, věk 45 let, žije za zkoumanou oblastí na jižním městě, denně však dochází do práce na Vinohradech a v centru se často pohybuje.
- Respondentka 6 - V Praze se narodila, věk 23 let, po celý život žije na Vinohradech, na vysokou školu však dochází mimo zkoumanou oblast.
- Respondentka 7 - V Praze se narodila, věk 24 let, žije za zkoumanou oblastí (Kobylisy), studuje však ve zkoumané oblasti (na Starém Městě) a často se tam pohybuje.
- Respondent 8 - V Praze se narodil, věk 27 let, žije v oblasti kolem Karlova Náměstí, student Matfyzu.

Respondenti, zastupující skupinu lidí, kteří do Prahy přijeli za studiem/prací (dále jako „mimopražští“)

- Respondentka 1 - Do Prahy přijela za prací z Tábora hned po střední škole, věk 20 let, pracuje na Starém Městě, bydlí na Novém Městě, pracuje jako předkladatelka.
- Respondent 2 - Do Prahy přijel za studiem z Litoměřic, věk 23 let, bydlí v oblasti u Florence, student práv.
- Respondent 3 - Do Prahy přijel za studiem, pochází z Opavy, věk 25 let, bydlí na Žižkově na koleji, studuje medicínu na 1. LF UK.
- Respondentka 4 - Do Prahy přijela za prací a poté studiem, věk 28 let, pochází ze Slovenska, bydlí na Novém Městě a pracuje na Vinohradech, studuje psychologii.
- Respondentka 5 - Do Prahy přijela za studiem, věk 26 let, pochází ze Slovenska, dostudovala VŠE a nyní pracuje, žije na Žižkově a její kancelář se nachází na Starém Městě.
- Respondentka 6 - Do Prahy přijela za studiem, věk 26 let, pochází z Hradce Králové, studovala FF UK, nyní pracuje, bydlí na Žižkově a pracuje na Starém Městě.
- Respondentka 7 - Do Prahy přijela za studiem, věk 24 let, pochází z Uherského Brodu, bydlí na Žižkově na koleji, studuje právo.
- Respondent 8 - Do Prahy přijel za studiem, věk 25 let, pochází z Nového Veselí na Moravě, bydlí na Žižkově na koleji, studuje 1. LF UK.

Z popisu respondentů můžeme vidět, že v celkovém počtu se jednalo převážně o ženy. Ve skupině **pražských** respondentů je žen sedm a muž jest zastoupen pouze jednou; ve skupině **mimopražských** respondentů je žen pět a muži jsou tři. Jedná se o jistý nepoměr, kterého jsem si povšimnul při postupném sběru respondentů – částečně za něj pravděpodobně může i zmiňovaný snow-ball sampling, kdy mi některé respondentky navrhly jejich kamarádky, známé, či případně (v jednom případě) i vlastní matku.

V průběhu výzkumu jsem se tedy rozhodl, že pokud budou převažovat ženy, avšak v obou skupinách bude poměr přibližně stejný, nemělo by to snahu o objektivitu při srovnávání daných skupin nějak výrazně narušit – rozhodl jsem se tedy v průběhu výzkumu nabrat více žen i do druhé skupiny.

6. Analýza sesbíraných dat

K analýze dat jsem se rozhodl přistupovat dvěma způsoby. Jak popisuje Hendl –

„(výzkumník) ...postupuje více holisticky, nebo více analyticky, kódováním. Holistická analýza neusiluje o rozbití nashromážděných dat na jednotlivé části, ale hledá závěry posouzením dat jako celku.“ [Hendl 2008, 226]

Rozhodl jsem se nejprve dotazníky individuálně otázku po otázce porovnat se snahou o nalezení rozdílu mezi oběma skupinami a tento postupný proces popsat. Po takovémto detailním obeznámení se se zkoumaným textem by následně mělo být jednodušší analyzovat sesbíraná data i holisticky – podívat se na ně jako na celek a pokusit se vyvodit obecnější závěry, které nebudou vytrženy z kontextu, což se u detailní analýzy jednotlivých otázek může přihodit.

Tento způsob analýzy mi přijde jako nejkompexnější způsob, jakým by se dala sesbíraná data interpretovat.

6. 1 Analýza jednotlivých otázek

Otázka č. 1 *(Co vás nejdříve napadne při slově Praha a co pro vás symbolizuje? Jak byste zeširoka popsali její fyzickou stránku?)*

První otázka byla spíše obecná, měla mi ukázat, jak v zásadě respondent vnímá Prahu. Neočekával jsem, že by se už v ní projevil nějaké zásadnější rozdíly mezi skupinami, jelikož respondenti (ačkoliv jsem se je snažil vést) mohli říct takřka cokoli co je napadlo. Nakonec se však jisté nuance rozdílnosti v této otázce vysledovat dají.

Prvním rozdílem, který se zde mírně projevil je fakt, že **pražští** respondenti město popisují jako domov, místo kam se rádi vrací -

(U citací jsem se rozhodl uvádět za číslo respondenta písmeno „p“ v případě, že se jedná o člověka původem z Prahy – mělo by to zpřehlednit jednotlivé citace, jelikož respondenty čísluji 1-8 jak v první tak v druhé skupině.)

“...když člověk přijede ze zahraničí – voní to domovem.” – respondentka 4p
„Praha znamená domov, člověk si to uvedomí v okamžicích když se odněkud vrací.” – respondentka 6p

“Místo kde bydlím, kamarádi, mládí, škola, všechno.” – respondent 8p

“Domov, místo kam se vždycky budu vracet, srdce, místo setkávání, anonymity.”
–respondentka 7p

- zatímco **mimopražští** mají město spojeno převážně se studiem a prací, v nejzazším případě ho uvedou jako druhý domov.

“Pro mě Praha znamená práci, vzdělání, druhý domov, což doufám že tak nezůstane.”
– respondentka 7

“...spojeno se studiem a prací, s turisty, se spoustou lidí, se stresem...”
– respondentka 6

“...Místo kde budu s největší pravděpodobností žít a kde zároveň pracuju, takže práce pro mě ve vztahu k Praze hraje hodně velkou roli.” – respondentka 7

“...dobrý pracovní příležitosti...” – respondentka 8

Tento základní rozdíl je nakonec dosti logický, jelikož vychází z původního specifika jednotlivých skupin.

Dalším zajímavým rozdílem, který se projevil u této otázky bylo, že zatímco **pražští** respondenti zde město nevnímají moc negativně, u **mimopražských** je tento postoj mnohem více znát. V obou skupinách se pak do jisté míry v této otázce projevila nevěle k turistům -

“Vadí mi turisté.” – respondentka 4p

“Ale třeba staré město už moc rád nemám, je tam moc lidí.” – respondent 8

- ale negativní postoj a vyjádření o městě jsou celkově častější právě u **mimopražských** respondentů –

“Debilná podlaha v celém centru, kočičí hlavy, kvůli podpatkům.” – respondentka 4

“...spojeno se studiem a prací, s turisty, se spoustou lidí, se stresem...” – respondentka 6

“Mám hodně čtvrtí spjatých se špínou, prachem, smogem a hodne autama – zacy.” - respondentka 6

“Když jdu doma tak jsem uvolněný a spokojený, ale když jdu po Praze tak ten moc velký počet lidí člověka vysává, necítí se v bezpečí, zda má peněženku, klíče, mobil, být stále ve střehu.” – respondent 2

“Historické centrum ve smyslu arch., kultury, lakadlo pro turisty.” – respondent 3

“...přijde mi špinavá, velká...” – respondentka 1

Je pravda, že tento rozdíl není až tak výrazný pokud tato vyjádření srovnáme početně (což by mohlo znamenat, že spíše reprezentují psychologii daných jednotlivců než celou skupinu), avšak právě ve formulaci těchto vyjádření můžeme u **mimopražských** respondentů vidět mnohem větší negativitu.

Co se týče obecné image města, tak v obou skupinách můžeme najít shodu co se týče architektonické hodnoty města, obdivu ke starému centru a nechuti k okrajovým, především normalizačním sídlištním částem. Dále se také většina respondentů shoduje na vysoké kulturní úrovni Prahy.

„Nádhedné budovy, v Praze máš vlastně všechno, kopečky, cesty s řekou, je jistým způsobem magická, co se týče architektury tak tady najdeš úplně všechno, od gotiky až po modernu, jedno z nejnádhernějších měst na světě, barevná, pastelová.” – respondentka 2p

“Vnímám ji jako město historické, s nějakým historickým jádrem na které se postupně nabalovaly další části města a pak periferie s panelákama, které jsou pozůstatkem komunismu...” – respondent 3

“...nádherné staré město, pak poměrně moderní budovy, i zlatý střed jako Žižkov nebo Vinohrady.” – respondent 8

“Krom toho že je špinavá, tak je taky krásná” – respondentka 1

Otázka č. 2 (*Chtěl bych od vás rychlou kresbu centra Prahy, zachycenou od Hradčan po Žižkovskou věž (Hradčany, Malá Strana, Smíchov, Staré Město, Nové Město, Vinohrady a Žižkov) jako byste chtěl/a město popsat cizinci s tím, že mu sdělíte všechny hlavní rysy města.*

Neočekávám od vás přesný plán, pouze hrubou skicu.

(při zakreslování si poznačím i v jakém pořadí kreslí dobrovolník části mapky))

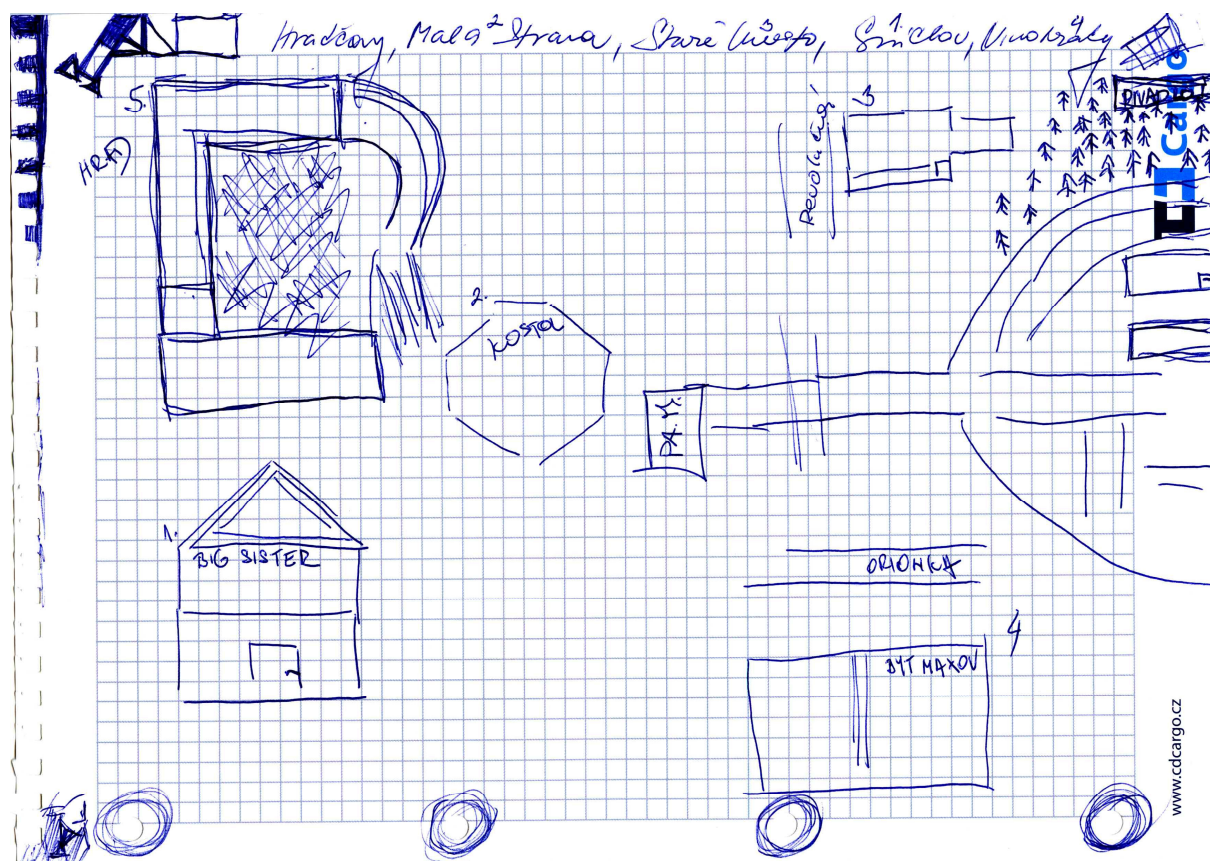
Analýza této otázky mi rozhodně přijde velice zajímavá, avšak také dosti složitá – jednotlivé výsledky jsou často velice subjektivní, odrážející spíše respondentovo osobní vnímání Prahy, které je úzce závislé na tom kde se pohybuje, kde bydlí, kam chodí do školy či do práce apod. – i přes specifikace daných skupin jsou tedy výsledky často velice rozdílné, ale také o to zajímavější.

Musím zde podotknout, že je dosti obtížné jakýmkoliv způsobem kódovat nakreslené mapky (řekl bych, že je jednoduše nutno je vidět), u textů které popisují co a v jakém pořadí respondent kreslí (včetně jeho poznámek u kreslení) to již lze, a rozhodně se na to zaměřím. Co se mapek samotných týče, pokusím se je analyzovat tak, aby výsledek byl co nejobjektivnější a aby případný jiný výzkumník mohl ze stejných dat dojít k co nejpodobnějším závěrům.

Při pročitání odpovědí na druhou otázku jsem si povšimnul, že se často lidé shodují v tom, čím mapku začínají, rozhodl jsem se tedy toto spočítat.

Nejvíce lidí začínalo mapku kreslit od Vltavy (ve skupině **pražských** respondentů 4, u **mimopražských** 5), pomocí ní se ve městě zorientovali, rozdělili si ho na dvě části a pak dokreslovali další prvky. Ti, co nezačínali mapku řekou, začali často nejvýznačnějšími prvky města, jako jsou Hradčany nebo Staroměstské náměstí – tento postup se vesměs shodoval u většiny respondentů, nezávisle na tom zdali byli **pražští** či **mimopražští**.

Další popisy už byly často velice subjektivní, závislé na tom, kde se ve městě respondent nejčastěji pohybuje, kam chodí do práce, kam chodí nakupovat nebo co ho ve městě zajímá. Důkazem takové naprosté subjektivity ve vnímání města je například *respondentka 4*, která začla popis města obligátně veřejným domem, na který má vzpomínky coby průvodkyně výletů angličanů po Praze.

Následně většinu času popisovala místa spojená s nějakými osobními zážitky – můžeme si například povšimnout, jak detailně vykreslila stromový park na Pankráci, kde bydlí a který ráda navštěvuje.

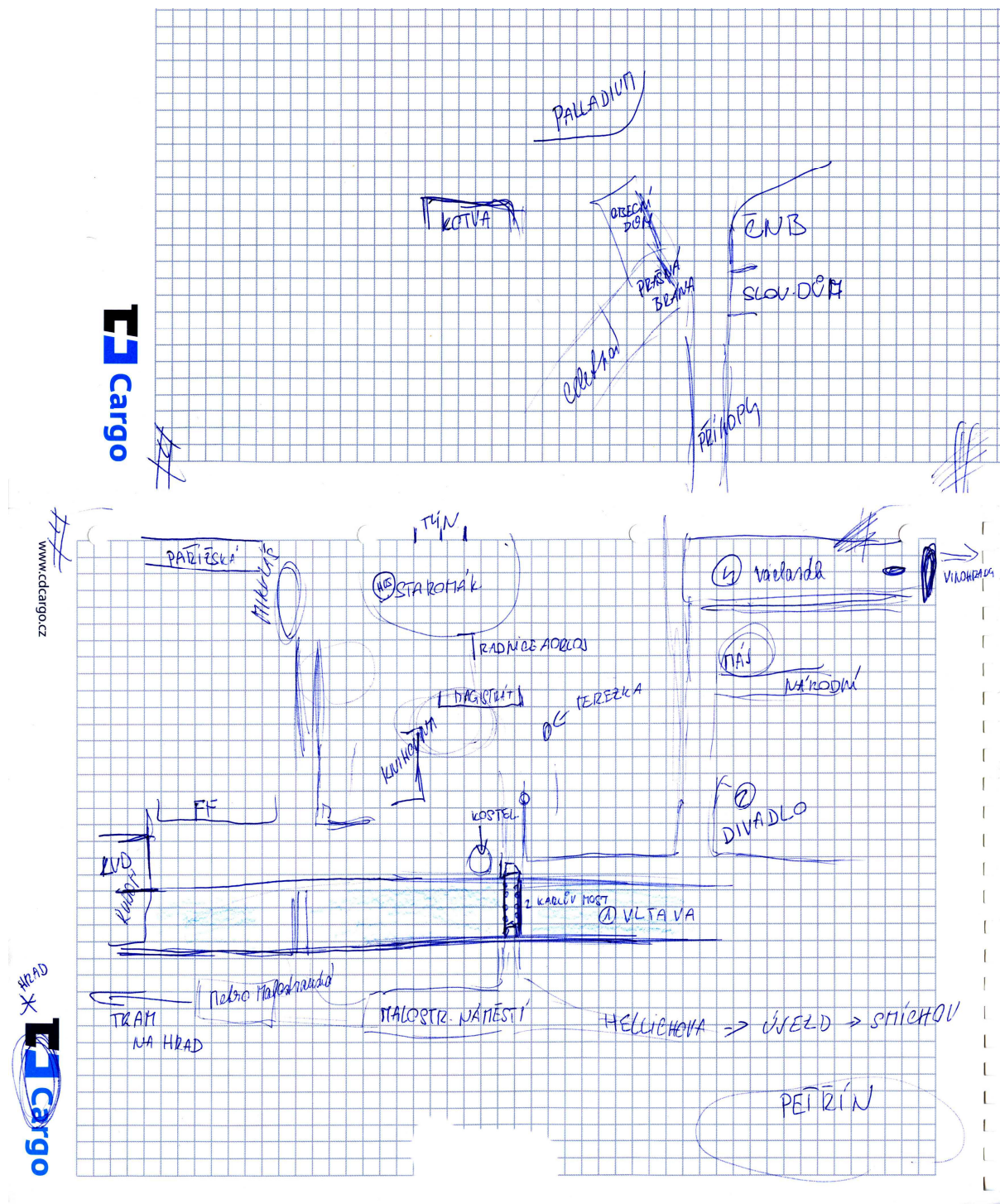
Nutno však podotknout, že jakkoliv se mohly lišit popisy ostatních městských prvků, tak nikdo z respondentů nevynechal Pražský Hrad, což jen podtrhuje jeho význam pro pražskou image.

Čeho jsem si povšimnul již během rozhovorů je fakt, že **pražští** respondenti město často při kreslení velice obšírně popisovali – u každé nakreslené věci uvedli nějakou vzpomínku, příběh, často úplně odbíhali od tématu a pak jsem je musel vracet zpět k původní otázce a zadání.

Toto se neprojevalo u všech **pražských** respondentů, avšak není žádný respondent z **mimopražských** který by takto město popisoval.

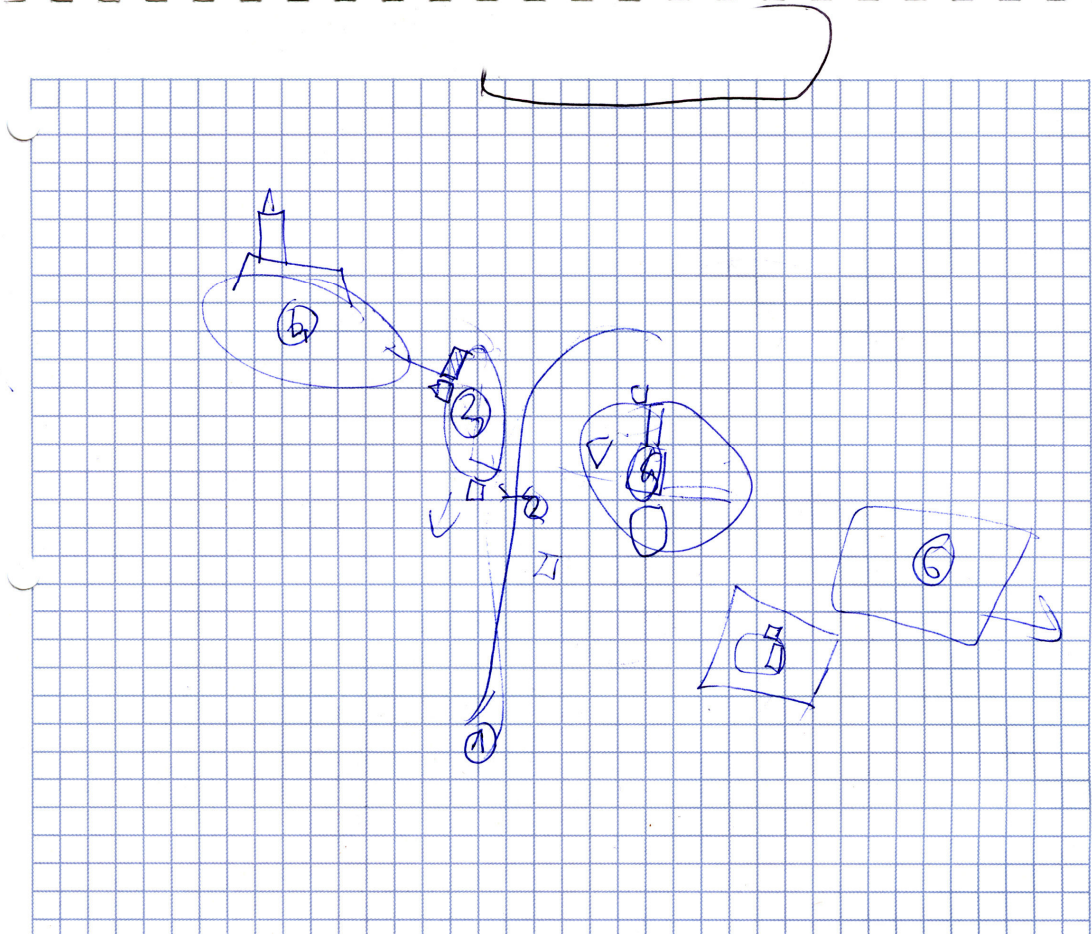
Nejvíce si toho můžeme povšimnout na výprávění a mapce *respondentky 6p*, *respondenta 8p*, *respondentky 2p*, *respondentky 1p* a *respondentky 3p*.

Na *respondentce 6p* je myslím toto naprosto nejvýraznější – už při rozhovoru jsem si povšimnul, jak živě (oproti ostatním respondentům, se kterými jsem již provedl interview) u kreslení mapky vypráví jednotlivé příběhy daných míst (kde se vdávala babička, co jí rodiče jako malé vyprávěli o příbězích různých městských částí nebo prvků apod.).

Na mapce si pak můžeme povšimnout, že je velice detailní, je v ní nakresleno hodně uliček, respondentka často zmiňovala, zdali má popsat i ostatní vedlejší ulice apod. – zároveň byla do popisu města tak zabraná, že jí nevyšlo místo a zeptala se, zda může pokračovat na druhém papíře.

Oproti tomu například mapka od *respondenta 8p* na první pohled nijak detailní není –

- avšak způsob, jakým při kreslení popisoval město, byl velice podobný způsobu popisu respondentky 6p.

“Pak Újezd – tam jsem měl střední školu, pak Anděl, Smíchov – místa která nemám moc rád, místa kde bylo předtím hodně továren apod.

V Karlíně mám školu, sice taky není hezké místo, ale mám k tomu vztah (vzpomíná, jak byl Karlín vytopený když tam chodil do školy).” – respondent 8p

Dalo by se říci, že od **pražských** respondentů obecně byly popisy města mnohem více osobní, detailní, popisovali obšírně každou jimi kreslenou část města nebo prvek, což se u mimopražských nestávalo – město ve většině případů popsali jako sled jednotlivých prvků nebo oblastí, bez nějakých detailnějších vyjádření ohledně daných míst.

Zajímavé bylo v tomto případě i jaká místa jednotliví respondenti jmenovali – při pročitání rozhovoru *respondentky 1p* jsem si povšimnul, že na konci výčtu uvedla opomenutí Václavského náměstí na mapce.

Napadlo mě, zdali se toto neprojeví u více **pražských** respondentů - rozhodl jsem se tedy spočítat, kolikrát ho **pražští** respondenti vůbec nezminili, či uvedli až ke konci oproti tomu jak toto náměstí zmiňují respondenti **mimopražští**.

Výsledné číslo není tak výrazné co se týče **pražských** – ve svých vyprávěních ho naprosto vynechali 4 z nich, avšak naopak u **mimopražských** ho na prvních pěti místech uvedlo 6 respondentů.

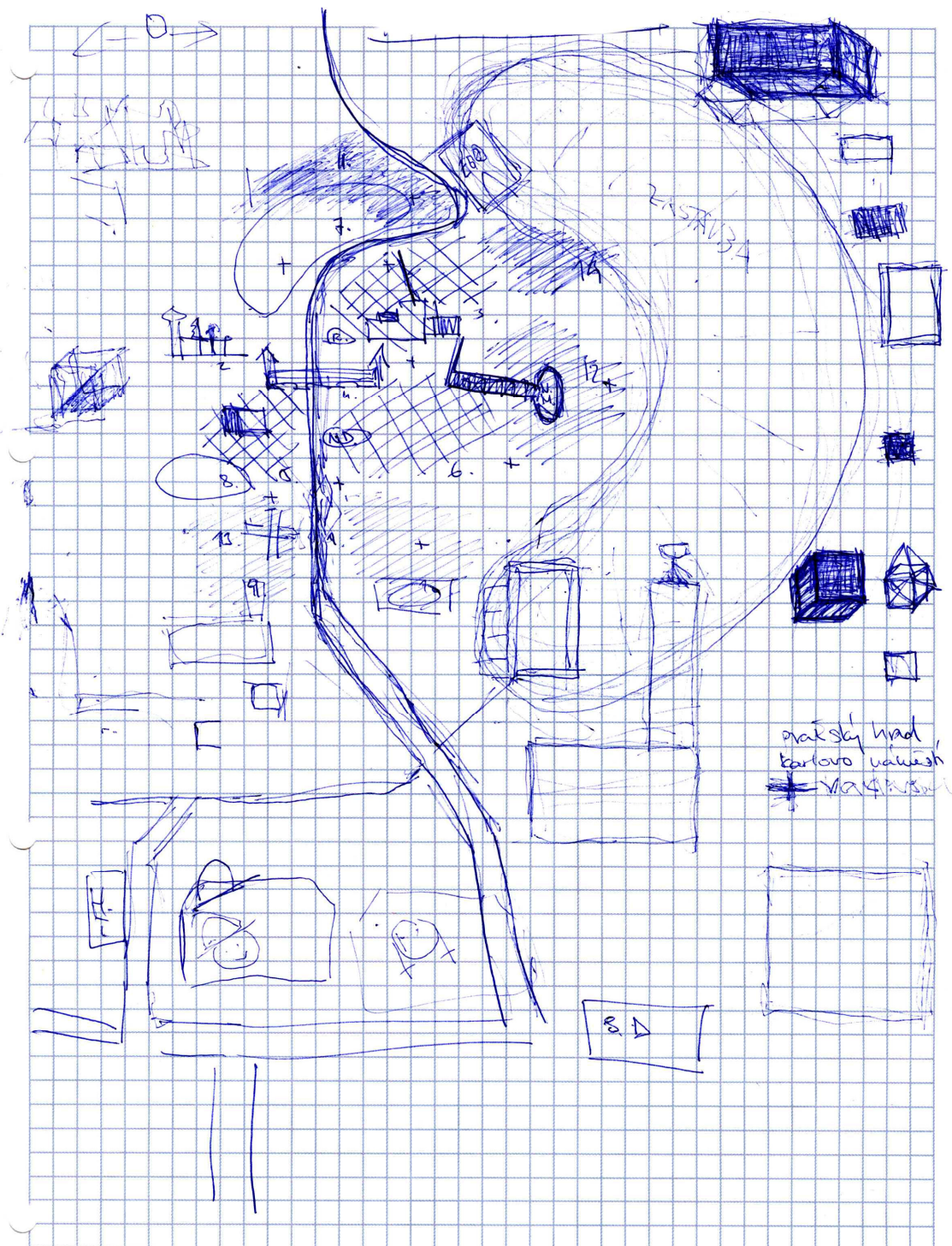
Zároveň také, pokud se dále podíváme na výčty kreslených prvků **mimopražských** respondentů, můžeme si povšimnout že oproti **pražským** často uvádějí dosti obecné a turisticky velice výrazné městské prvky – Rudolfinum, Muzeum, již zmíněné Václavské náměstí apod.

Domnívám se, že to jednoduše souvisí s faktem, že **mimopražští** respondenti zatím neměli dost času utvořit si o městě komplexnější image s hromadou vzpomínek a zážitků, zatímco **pražští** respondenti, žijící zde celý život, na toto měli dost času.

Zajímavou výjimkou v tomto pohledu je již zmiňovaná *respondentka 4* - již při interview jsem si povšimnul, že způsob jakým popisuje město je mi znám spíše od respondentů **pražských**. Nutno však podotknout, že tato respondentka žije v Praze již přes 8 let – dalo by se tedy říci že, ačkoliv jest výjimkou ve své skupině, tak do tohoto konceptu spíše zapadá.

U ostatních mimopražských respondentů se dá také vyzorovat jistá korelace mezi tím, jak dlouho v Praze žijí a jak obširné jejich popisy jsou, avšak tato práce nebyla na vysledování tohoto fenoménu zaměřena, nemám tedy dostačující vzorek a ve stávajícím lze toto vysledovat převážně pouze v náznacích – *respondentku 4* jsem tedy uvedl jako nejvýraznější z nich.

Pokud bych se ještě vrátil ke spíše subjektivní interpretaci mapek, tak zajímavou, ale spíše z psychologického hlediska, je mapka *respondentky 1p* –

www.cdargo.cz

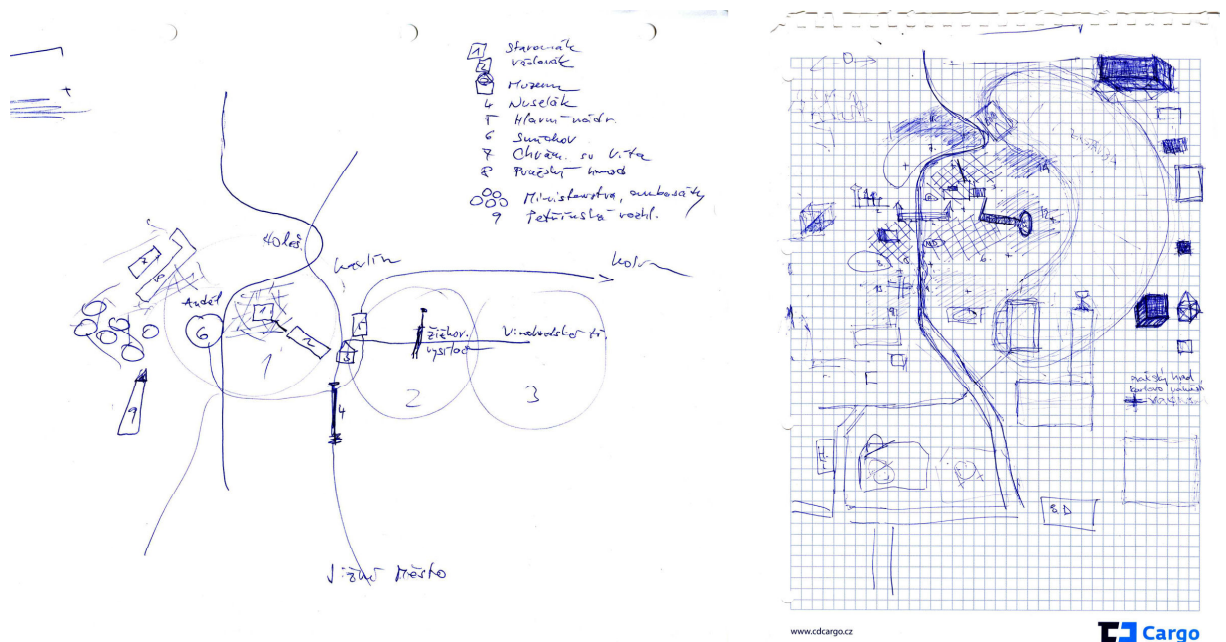
Respondentka při rozhovoru popsal, že dlouhou dobu bydlela přímo v centru na Starém Městě, avšak nedávno se musela přestěhovat do okrajové části Černý Most, ke

kteřé má spíše negativní postoj – na mapce pak tuto část vyznačila velkým oválným tvarem s popisem „zástavba“.

Bylo by rozhodně zajímavé detailně rozebírat každou mapku, a srovnávat ji s respondentovým popisem města, avšak obávám se, že výsledky by byly velice subjektivní a nakonec spíše psychologického nežli sociologického rázu. Dovolil bych si zde však v souvislosti s mapkami zmínit ještě jednu zajímavost – při jejich prohlížení mě často překvapilo, jak moc jsou si některé podobné.

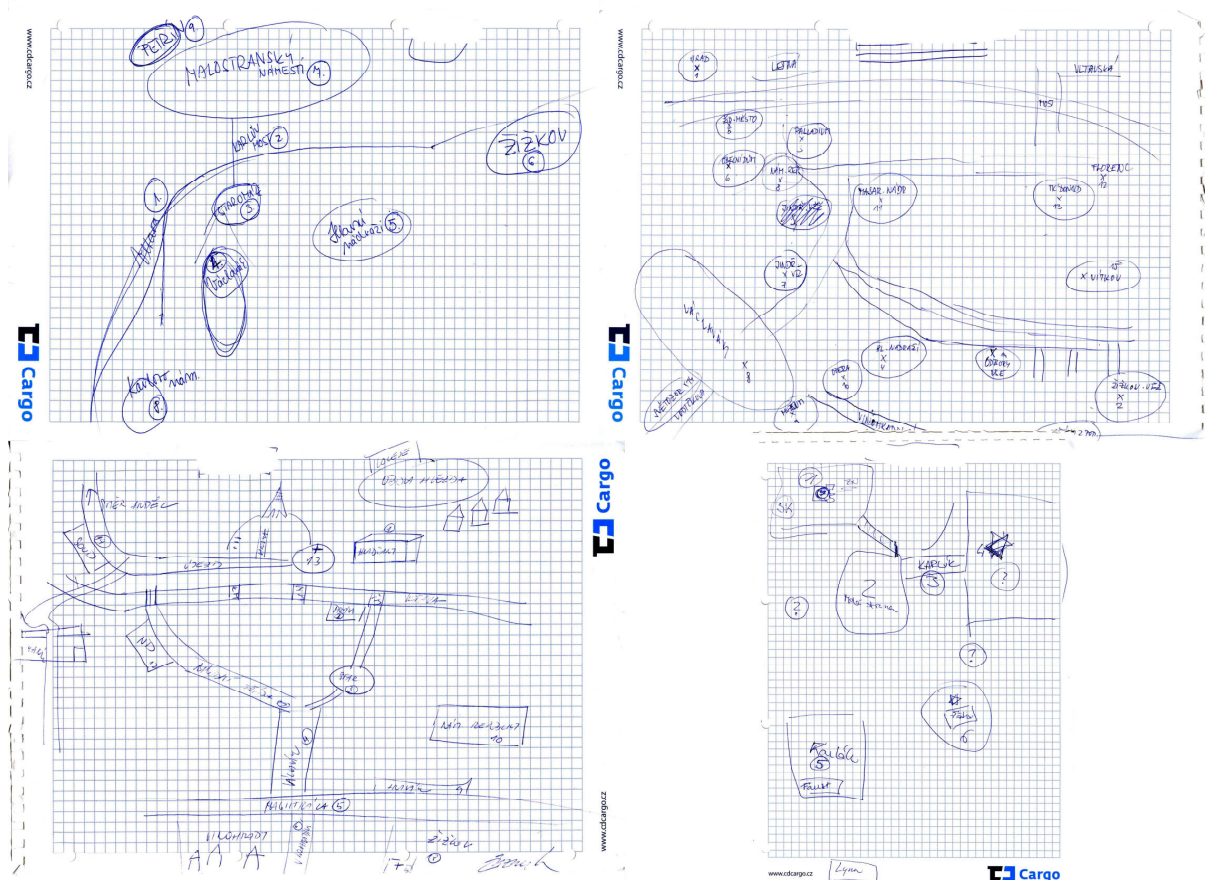
Při takto malém počtu respondentů jejich srovnání není nijak průkazné, avšak při větším by se možná dala vytvořit jakási grafická typologie toho, jak jednotliví respondenti vnímají město. Dále by se pak dalo zkoumat na čem tato typologie závisí. Pro názornost zde zmenšené mapky uvedu:

Zajímavá je například velká podobnost těchto dvou (včetně vyšrafovaných „uliček na Starém Městě“), od *respondenta 3* a *respondentky 1p* –

Vzhledem k tomu že respondentka je z Prahy a respondent z Opavy, nejde zde rozhodně o podobnost na základě skupin. Zajímavým faktem ovšem je, že respondentka studuje architekturu a respondent pochází z rodiny, kde je otec architektem.

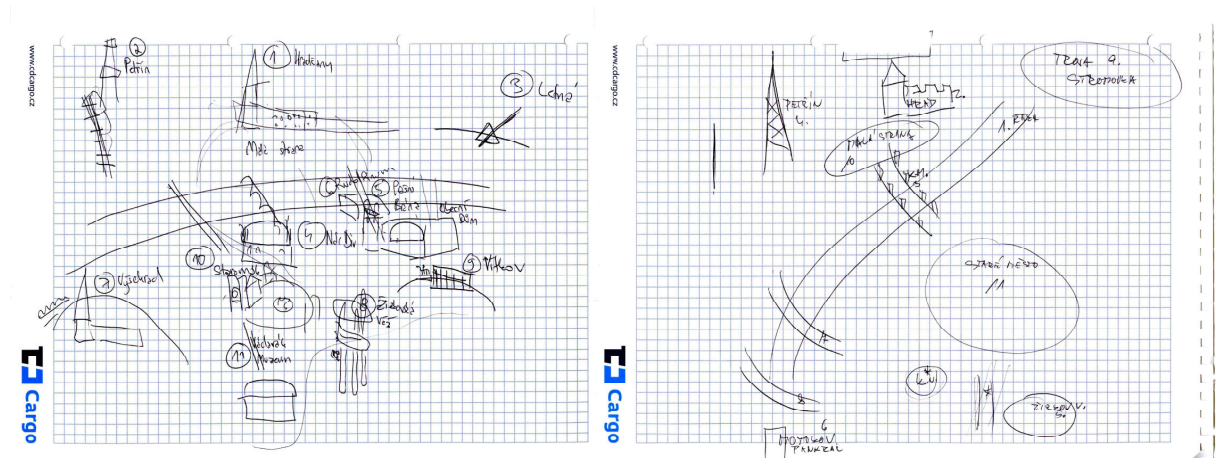
Další zajímavá podobnost se projevila u těchto 4 mapek respondentek 1, 6, 7 a 2p -

Je zajímavé, že mají mnoho shodných znaků – většina oblastí je znázorněna pouze oválným zarámováním, celá kresba působí velice pocitově – nemá skoro nic společného se skutečným měřítkem města či rozložením na mapě, snad až na velice přibližné rozmístění jednotlivých prvků (až na mírný náznak struktury respondentky vlevo dole). U *respondentky 6* (druhá zleva nahoře) si můžeme povšimnout zajímavého faktu – při rozhovoru později uvedla, že opravdu nemá ráda Václavské náměstí – na mapce je Václavské nám. svou velikostí velice zvýrazněné, dalo by se říci dosti disproporčně vůči ostatním kresleným prvkům.

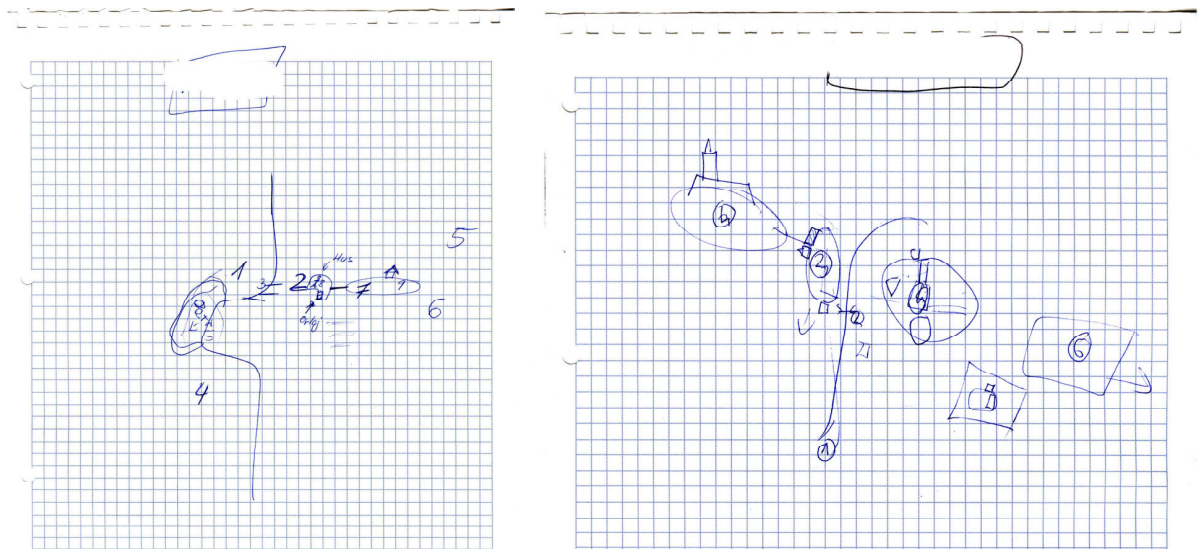
Dojem který z těchto mapek získávám je ten, že respondentky město kreslily velice pocitově, spíše jak ho čistě subjektivně vnímaly než jaké doopravdy je, což se např. u srovnaných mapek výše úplně tvrdit nedá.

Další opravdu zarážející podobnost mají mapky respondentek 5 a 5p –

Nejen že jsou kresleny ze stejného pohledu, ale zároveň jsou v nich velice podobné vzdálenosti a poměr jednotlivých prvků. Pokud pomineme poněkud detailnější kresbu respondentky vlevo, jsou mapky takřka identické.

Nakonec sdílejí zajímavou podobnost i tyto dvě mapky, *respondentky 4p a respondentka 8p* –

Obě velice minimalistické, s výrazným číslováním a minimem jakékoliv rozpoznatelnosti kreslených prvků či oblastí.

Pokud bychom se vrátili k mé definici vztahu mezi člověkem a prostorem (*Vztah člověka a prostoru je vztahem člověka k identitě a struktuře prostoru, které jsou propojeny jeho subjektivní orientací v něm a významy, které pro něj hrají.*), můžeme si povšimnout, že se u této otázky do velké míry projevuje. Respondenti často začínali kreslit jednotlivé mapky od míst, podle kterých se orientují v Praze jako celku – Vltava a Pražský Hrad pokud zmíním ty s největším výskytem. Dalo by se vyvodit, že tyto prvky pro respondenty definují Prahu jako celek. Následně se pak snažili nakreslit jednotlivé cesty kterými se pohybují, a podél těch kreslili dané městské prvky – ty které pro ně mají nějaký význam, buďto orientační v menším měřítku (Vltava a Hrad jako orientační prvek “jsem asi v Praze”, Obecní dům jako orientační prvek “jsem asi na nám. Republiky”), nebo osobní ve smyslu prožitků spojených s daným místem.

V tomto smyslu se z mapek samotných, pokud se na ně člověk pouze dívá a nebyl u procesu jejich vzniku, moc vyčíst nedá – velmi se liší a s původním rozdělením skupin nemají mnoho společného (což může být ovšem také dáno malým výběrovým souborem). Pokud se však podíváme na mnou zaznamenaný popis tyto kresby doprovázející, můžeme si všimnout již výše zmíněné obšírnosti popisů u **pražských** respondentů oproti relativní schematičnosti popisů u respondentů **mimopražských**.

Identita a struktura města pražských respondentů je propojena mnohem komplexnějšími významy jednotlivých městských prvků, jelikož si tyto, stejně jako způsob orientace ve městě, utvářeli po celý život (a tedy i přes různé etapy vývoje lidského vnímání prostoru).

Naproti tomu **mimopražští** respondenti doslova nemají (alespoň z počátku) jinou volbu než ho vnímat schematicky – přijeli do města za studiem či za prací, město má tedy pro ně primárně praktický účel. Ví kde mohou nakupovat, kudy se dostanou do práce či do školy, které části ukázat známým pokud přijedou na návštěvu.

Je pravděpodobné, že čím delší čas pak v Praze pobývají, tím víc se jim město „dostává pod kůži“. Mají s ním spojených čím dál více prožitků a začínají v něm osobně žít – skrze nově navázané vztahy a zážitky, které dávají jednotlivým městským prvkům nový význam. Toto můžeme vidět právě na výše zmíněné *respondentce 4*. Je však otázkou, zdali může být tento vztah eventuelně nerozeznatelný od **pražských** respondentů vzhledem k tomu, že tito mají „výhodu“ celého dětství a dospívání stráveného v Praze, kteréžto pro ně utvořilo obrovské množství jednotlivých významů.

Ještě jednou bych rád podotknul, že interpretace mapek je z mé strany velice subjektivní.

Je však zajímavé, že i na tak malém počtu se projevíly jisté podobnosti, a ačkoliv zrovna nezapadají do mnou předem stanovených kategorií, bylo by rozhodně zajímavé otestovat, zdali se při větším počtu neprojeví nějaká již výše zmíněná typologie a na čem by tato typologie mohla u respondentů záviset.

Je také nutno podotknout, že pro dostatečné podpoření některých mých tvrzení zde by se rozhodně hodilo je podpořit citacemi z přepisů nahrávek této otázky – musím uznat, že v době výzkumu jsem se (veden doporučeními k výzkumu od Kevina Lynche) domníval, že pořadí v jakém respondent uvádí jednotlivé prvky a mapka jsou dostačující zdroje informací. Do jisté míry se to nakonec potvrdilo, avšak je pravděpodobné že pokud by tyto byly podpořeny ještě přepisem dané otázky, mohly by být informace o to vydatnější.

Na druhou stranu však existuje možnost, že přepisy u této otázky by zároveň mohly celý proces analýzy svou obsáhlostí velice zesložitit a ve výsledku by tedy data nebyla tak lehce interpretovatelná, jako jsou teď.

Otázka č. 3 (*Představte si, že jste na Václavském náměstí u Muzea a chcete jít směrem na Staroměstské náměstí.*

Mohl/a byste mi popsat, kudy půjdete, čeho si cestou všimáte, co vám přijde zajímavé, či naopak čemu se snažíte vyhnout?)

První čeho jsem si povšimnul u této otázky bylo, jak často se respondenti shodovali v negativních vyjádřeních o Václavském náměstí. Nejčastěji jim vadila jeho celková přelidněnost a turisté – rozhodl jsem se tedy spočítat, jak často se v odpovědích vyskytuje negativní výpověď související s lidmi na Václavském náměstí.

Je zajímavé, že ačkoliv nějaký negativně zaměřený komentář ohledně Václavského nám. se objevil prakticky u všech respondentů, tak explicitně na turisty a na „nutnost vyhýbat se lidem“ si mnohem častěji stěžovali **pražští** respondenti (7 z 8) –

„Otravujou mě tam turisté, jsou hluční, je jich moc a vůbec neuhnou...” –
respondentka 4p

„Pak je tam hromada starých úzkých baráků, které člověk nesleduje když spěchá, za což můžou turisti...” – respondentka 6p

“Vyhýbám se lidem co jdou proti mě, těm co sedí na lavičkách a když vstanou tak tě chtějí obrát o prachy...” – respondentka 1p

“Především se snažím vyhnout se po cestě Václaváku, protože to dnes není místo kam by člověk radostně vešel, v nočních hodinách už rozhodně ne ... ale nejlépe v 7 ráno kdý tam nejsou návaly turistů a trhovců.” – respondentka 3p

- než **mimopražští** (3 z 8)

“Nejvíc mi vadí ti lidi, ten hluk, turisti...” – respondentka 4

“Snažím se hlavně vyhýbat turistům, protože to je ulica plná turistů...”
– respondentka 5

“Určitě se chci vyhnout davům turistů, na Václaváku všem pochybným existencím...”
– respondentka 1

Je pravděpodobné, že tento fenomén opět souvisí s jiným významem, který Václavské nám. pro pražské respondenty má - zatímco **mimopražští** respondenti Prahu znají již jako turistické a na jistých místech přelidněné město, **pražští** respondenti si ji pamatují ještě z dob, kdy např. zrovna Václavské nám. bylo ve srovnání s dneškem relativně pusté – a tedy jeho současnou přelidněnost mnohem více vnímají – toto místo má pro ně opět mnohem komplexnější identitu, která se v pražských respondentech (a skrze různé proměny Václavského nám. v čase) utvářela celý život.

U některých pražských respondentů jsem si zároveň povšimnul jistého „staromilského“ smutku, což opět koresponduje s tvrzením výše – mají pocit, že jim Václavské nám., stejně jako jiné turistickým ruchem zprofanované části Prahy, již „nepatří“. Toto se sice

do jisté míry vyskytlo i u některých mimopražských respondentů, avšak je zde jeden podstatný rozdíl. Zatímco **pražští** respondenti tento smutek uvádějí ve spojení se vzpomínkami na Václavské nám. minulých dob, mimopražští respondenti to vidí spíše jako vadu na kráse české identity obecně – toho co Praha *má* znamenat a ne toho co Praha *znamená*, či znamenala, pro ně osobně –

*“Především se snažím vyhnout se po cestě Václaváku, protože to **dnes** není místo kam by člověk radostně vešel, v nočních hodinách už rozhodně ne...”* – respondentka 3p

„Vadí mi obchody cizinců s kříšťálem apod. Které ty uličky lemují, kde u jejich vchodu postávají majitelé kteří rozhodně nejsou české národnosti barvou pleti apod., vadí mi že cizinci to skupují, i když nejsem rasista nebo xenofob – mělo by mít zachovánu nějakou národní identitu, protože se tady tvořily dějiny národa.” – respondent 3

Co se týče budov, nejčastěji na Václavském nám. respondenti uváděli budovu New Yorkeru na Můstku – zde častěji **mimopražští** než **pražští** a to v poměru 4 ku 1, avšak tento poměr mi nepřijde nějak výrazně signifikantní ve smyslu rozdělení zkoumaných skupin. Dále pak budovu NeoLuxoru, jelikož tam často chodí nakupovat knihy a McDonald u Muzea – o tom se respondenti vyjadřovali spíše negativně –

„Všímám si McDonalda, je to hnus to vnímat ale vím že tam je – když se potřebuju v noci někde najíst...” – respondent 3

Je evidentní, že co se týče budov, tak u dané skupiny respondentů mají největší význam pro utváření image Václavského nám. právě tyto tři – vzhledem k tomu že velká část respondentů byli studenti, tak je pravděpodobné že NeoLuxor vytupuje právě svým významem pro nákup knih. U McDonald's pak můžeme uvažovat, zdali to je význam ve smyslu možnosti rychlého stravování, význam ve smyslu nepřehlednosti díky správnému umístění a výrazným barvám, či eventuelně kombinace obojího.

Budovu New Yorkeru pak často respondenti uváděli bez nějakého dalšího popisování, pouze jedna respondentka uvedla že si u ní lidé dávají srazy právě protože je na dané místo velice výrazná.

Spíše kuriózním poznatkem, kterého jsem si všiml již při provádění interview je fakt, že pokud respondenti uváděli kudy přesně po Václavském nám. jdou, prakticky vždy to bylo vpravo (pouze jedna respondentka uvedla že chodí prostředkem). Přišlo mi vtipné, že tomu tak je prakticky u všech respondentů a domníval jsem se že za tím stojí fakt, že Václavské nám. připomíná velkou cestu a lidé tedy budou mít tendenci po něm jako po cestě jít – vpravo. Nakonec však jedna respondentka uvedla –

Pokud půjdu od Muzea, půjdu po pravé straně protože tam jsou přechody, Bílá Labuť, McDonald, což mě donutí jít po pravé straně...“ – respondentka 6p

Je tedy pravděpodobné, že kdyby Václavské nám. u Muzea nepřeklenovala Magistrála, lidé by se ve svém postupu přes toto náměstí tak neshodovali. Je však také pravděpodobné, že pravá strana je jednoduše pouze lákavější co se obchodů a restauračních zařízení týče.

Otázka č. 4 *(Nyní bych rád věděl, které části centra Prahy považujete za nejvýraznější (cesty, parky, budovy, oblasti)? Mohou být malé i velké, ale jmenujte mi ty, které je nejsnadnější poznat a zapamatovat si.*

(Může jich být tak 10-20, poznačit si pořadí))

Tato otázka měla být původně spíše takovou kontrolní otázkou ke kreslené mapce – při pilotáži jsem si totiž povšimnul, že vyjmenované věci se často vůbec neshodují s tím co respondent kreslil na mapku – byl jsem tedy zvědavý, zdali to bude takto podobné i u ostatních respondentů.

Toto se nakonec nijak výrazně nepotvrdilo – je sice pravda, že popisy jsou často odlišné od mapek, ale neliší se nijak výrazně – spíše si respondenti při výčtu vzpomněli na něco, co do mapky nezakreslili, anebo jednoduše začali výčet od jiných věcí než kreslení mapky, což je pak asociativně vedlo i ke sdělování věcí okolo té první jmenované – eventuelně však ve výčtu pokryli prvky, které podle nich byly důležité i při kreslení.

Nejzajímavější věcí která se projevila u této otázky opět je, s jakou obšírností **pražští** respondenti vyjmenovávají dané prvky oproti **mimopražským** – každému respondentovi jsem při pokládání otázky specifikoval, že stačí pouze výčet daných prvků „zhruba 10 -20, jak si vzpomene“. Avšak i přesto měli **pražští** respondenti tendenci skoro u všeho uvést nějakou vzpomínku či osobní pocit. Nejvýrazněji je asi tento rozdíl vidět při srovnání těchto dvou výpovědí –

“Panoráma na Smetanově nábřeží, dále pohled z Petřínských teras na hrad (vdávala se tam sestřenka), dále Pražský Hrad – chodím tam ráda v létě a večer – žádní lidé, žádní turisté (popisuje monolit před hradem), člověk má pocit že mu Praha nepatří když jsou všude turisté, ale večer si to užije, Karlův most, Kampa (popisuje vánoční zvyk chození pod Karlův most, popisuje rodinné zvyky), hnusné bílé kostky pod Karlovým mostem, Obecní dům – mám ráda secesní domy, pak místa s historií, Kostel u Karlova mostu (vzpomínka na svatbu babičky), kašna Tereška – příběhy z dětství, když o tom člověk slyší, kniha o pražských strašidlech – historky o pražských domech a jejich štítech, pražské pasáže – místa kde člověk vleze a vyleze kde by to nečekal (ukazuje na mapě, kde co kreslila).

(Popisuje že mapku kreslila podle tras kterýma se pohybuje, nebyla si místy vůbec jistá – to jak se člověk z A do B a z B do C dostane často jednodušeji než z A do C.)

Petřín, jinak to dost záleží na ročním období – to že jsem v Praze vyrůstala mám spojené s různými věcmi – Kampu s vánocema apod., Kubistická lampa, Dům u černé matky boží...” – respondentka 6p

“Jelení příkop na Pražském Hradě, okolí Malostranského náměstí, Střelecký ostrov a Žofín, Petřín, nábřeží, Staroměstské nám., okolí Jakubské věže, Karlův most, Hlavní Nádraží, Václavák, Žižkovská věž, Národní divadlo, Muzeum, socha sv. Václava, nám. Republiky, Pražský Hrad.” – respondentka 1

Od **pražských** respondentů jsem pro názornou ilustraci vybral nejextrémnější příklad, u **mimopražských** pak výše uvedená citace spíše odpovídá tomu jak odpovídala většina respondentů z této skupiny.

Můžeme si povšimnout, že **mimopražští** respondenti často vyjmenovávali hodně zprofanované, obecně známé prvky města, zatímco **pražané** se více soustředili na ty se kterými mají spojené vzpomínky - v některých případech se sice výčet stylem blížil **mimopražským**, byl však více obsáhlejší a popisnější.

Je pravda, že toto tvrzení nemám v textu jak zakódovat, avšak pokud se na odpovědi u této otázky podíváme holisticky a všechny si je postupně pročteme tak zjistíme, že je tento rozdíl dosti viditelný.

Domnívám se, že tento výsledek pouze podtrhuje zjištění u otázky č. 2 – **pražští** respondenti, pohybující se ve městě většinu života, mají utvořenu mnohem komplexnější image než respondenti **mimopražští**.

Pokud navíc srovnáme dvě výpovědi uvedené výše, můžeme nabýt názoru, že **pražská** respondentka město popisuje jakoby “zevnitř” – spíše jako by se na místě v tu chvíli nacházela (“...*dále pohled z Petřínských teras na hrad...*”), případně tak, jak ho viděla když se na něm nacházela v době utváření nějaké silné vzpomínky.

Dalo by se říci, že vzpomínka na popisované místo či prvek je při jeho popisu u respondentky nakonec důležitější než místo samotné.

Toto se nedá tvrdit u respondentky **mimopražské**, která svým strohým vyjmenováním dává jednotlivým městským prvkům jakousi prazvláštní absolutní hodnotu – zatímco u **pražské** respondentky je význam důležitější než místo, u **mimopražské** je místo důležitější než význam.

Otázka č. 5 (*Mohl/a byste mi popsat nějaká místa v daném centru Prahy, kam často a rádi chodíte(stačí tak 3-5) a proč, či zda jsou naopak nějaká místa, kterým se účelně snažíte vyhýbat (vzbuzují ve vás nepříjemný pocit, nemáte je rádi)?*)

Tato otázka by se dala rozdělit na dvě části – vyjmenování míst, která respondenti rádi mají a míst, která rádi nemají. Většina respondentů začínala tím druhým – rozhodl jsem se tedy nejprve analyzovat odpovědi v této kategorii.

Při pročitání jsem si opět povšimnul častého zmiňování Václavského náměstí. Po spočítání mi vyšlo že negativním způsobem – převážně ve spojení s turisty, přelidněností a „divnými existencemi“ – se o něm vyjádřilo 7 z 8 **pražských** respondentů, přičemž k tomuto následně často přidávali i Staroměstské nám. a obecně „přelidněné centrum“ (někteří však uvedli, že pokud se jde např. na Staroměstské nám. brzy ráno, tak je místem velice hezkým).

„...vadí mi průchod mezi Staromákem a Václavákem, vadí mi kolik lidí je na Karlově mostě – místa mi ani moc nevadí, spíše ti lidi...” – respondentka 4p

„...místa kde je hodně lidí, což znamená že často to je... kolem Staromáku, Karlova ulice, i na Václavském nám., Staroměstském náměstí...” – respondent 8p

„...Václavák, veškeré ulice které z něj vycházejí, turisté, smečky lidí...” – respondentka 3p

U **mimopražských** byl tento počet 4 z 8, důvody byly stejné – davy, turisté, jistý druh vulgarity.

„Václavák – nelíbí se mi, je tam moc davů, je to divné vulgární náměstí, stánky, bezdomovci, ...” - respondentka 6

“Nemám rád historické centrum Prahy – ne kvůli architektuře, ale davy lidí. Všude navíc pořád někdo něco nabízí. Václavák je na tom stejně.” – respondent 8

Tento výsledek koresponduje s poznatkem z otázky č. 3 a na rozdíl zde se ukazuje, že **pražští** respondenti jsou pravděpodobně mnohem více citliví na přelidněnost tohoto místa než respondenti **mimopražští**.

Po pročetí odpovědí na dotaz, co mají naopak respondenti v Praze rádi, jsem vytipoval tři nejčastěji se vyskytnuvší místa – **Petřín, Nábřeží a Pražský Hrad**.

Petřín zmínilo jako příjemné místo celkem 8 lidí, 3 **pražští** a 5 **mimopražských**. Pouze jedna respondentka se o této lokalitě vyjádřila negativně –

„Petřín – přijde mi to jako klišé se tam jít projít, jediné co se mi tam líbí je pomník komunismu, nevím proč, nelíbí se...” – respondentka 7

Později se ukázalo, že tato respondentka má s Petřínem spojeny nepříjemné vzpomínky (čemuž bych se věnoval až v další otázce), jinak se o něm nikdo z respondentů v této otázce negativně nevyjádřil.

Nábřeží zmínilo celkem 7 respondentů, z toho 5 **pražských** a 2 **mimopražští** – tento rozdíl mi nepřijde moc signifikantní, avšak je pravděpodobné, že to může souviset i s již výše zmíněnou přelidněností centrálních oblastí Prahy – nábřeží je jedním z mála míst v centrální oblasti Prahy, které nepůsobí přelidněně a zároveň je velice hezké –

„Obecně mám rád nábřeží kolem Vltavy, Vltava je dost ošklivá ale nábřeží kolem ní jsou dost pěkná – jedna z věcí které jsou dobře udělané...” – respondent 8p

“Jedu do školy tak že vystoupím u Karlových lázní a pak jdu pěšky, ráda chodím kolem vody.” – respondentka 7p

“Nábřeží u VŠUP, (napsala tam slohovku), od té doby tam chodím když mám náladu.” – respondentka 1p

Poslední nejčastěji zmiňovanou lokalitou byl **Pražský Hrad**, který uvedli tři **pražští** respondenti a jeden **mimopražský**.

Otázka č. 6

(Mohl/a byste mi popsat -

Karlovo náměstí

Pražský Hrad

Václavské náměstí

Staroměstské náměstí

Petřín

Kdyby vás tam zavedli se zavázanýma očima a sňali by vám šátek z očí, které prvky v okolí by vás bezpečně ujistily, kde se nacházíte?

- a. Máte nějaký zvláštní pocit, který prožíváte v souvislosti s danými místy?*
- b. Mohl/a byste mi ukázat tato místa na vaší mapce?)*

Tato otázka byla velice obsáhlá, a u popisů některých míst se opakovaly výroky, které již respondenti uvedli v předchozích otázkách. Otázku bych analyzoval postupně, porovnáním jednotlivých názorů respondentů na každou uvedenou městskou oblast.

U čtení některých odpovědí jsem si povšimnul, že když respondenti měli popisovat zda s daným místem mají spojený nějaký pocit, opakovaly se často buďto pozitivně, negativně nebo lhostejně lazené reakce na daná místa - rozhodl jsem se tedy kódování rozdělit na tyto tři kategorie s tím, že pokud se při procesu kódování objeví i jinak orientované odpovědi, budu se jim dále věnovat.

Dále jsem se pak rozhodl spočítat, které prvky respondenti při identifikaci každého místa zmiňují nejčastěji a na kterých se shodují – jelikož právě ty by měly nejvýrazněji utvářet image daného místa.

Karlovo náměstí –

Dalo by se říci, že toto náměstí respondenti moc rádi nemají – 10 respondentů se o Karlově náměstí vyjádřilo negativně (5 **pražských** a 5 **mimopražských**) – nejčastěji uváděli že místo není skutečným parkem, nepříjemný pocit ohledně ulice která ho předěluje, nedostatečný pocit bezpečí v parku a fakt že je spíše přestupním místem –

“...nelibost, není to park jako jiné parky, chybí tam atmosféra pohody, člověk se tam nezrelaxuje, je tam moc velký shon, vedle je Ječná nebo nějaká a je tam odtama hrozně moc slyšet...” – respondentka 7p

“Nemám ho moc ráda, nepotřebuju tam jezdit, pokaždé tam spíše jenom projíždím, nepřijde mi důležité ani pěkné, ale zeleň je fajn.” – respondentka 4p

“Park plný bezdomovců a feťáků, jinak radnice. Jenom tam vždycky přecházím, přestupuju, z tramvaje na metro, z tramvaje na tramvaj.” - respondentka 5

Lhostejný přístup k náměstí měli 4 respondenti (2 **pražští** a 2 **mimopražští**), překvapivě pozitivní pak respondenti 2 –

„Pocit, v poslední době dobrý pocit, protože park dali do pořádku, a dříve to bylo špinavé feťácké doupe což teď už není, stejně jako i ty domy okolo mají nové omítky, změnilo se to za těch 10 let určitě.” – respondentka 2p

“Pocit, radost, mám ho spojený s rozkvetlým nadlétem, když je teplo, slunce, a celé to tam kvete. Asi když jsme tam kdysi dávno seděli po nějaké zkoušce, asi kvůli tomu.” – respondent 8

U těchto respondentů mě pozitivně lazená reakce dost překvapila. Domnívám se, že se hlavně u *respondenta 8* se projevuje to, co jsem popisoval v kapitole *Image města podle Kevina Lynche* – dané místo má pro něj naprosto jiný význam. Jeho identita byla pro

respondenta utvořena na základě silné, v tomto případě pozitivně laděné vzpomínky, kterou bohužel blíže nespécifikoval.

Na tomto případě můžeme vidět jisté potvrzení mé hypotézy, že architektura – či jakékoliv dané uspořádání prostoru - pravděpodobně nemá žádný absolutní význam na většinu lidí jí vystavených. Tomuto respondentovi jedna dostatečně silná vzpomínka změnila význam celého místa, který bychom jinak mohli na základě výpovědí ostatních respondentů považovat za takřka absolutní.

Co se týče způsobu, jakým respondenti místo identifikují, tak nejčastěji se vyskytla zmínka o jeho velikosti –

„Stojím uprostřed obrovské plochy...” – respondent 2

“Je na něm zajímavé že není vidět jak obrovsky rozlehlé je...” – respondent 8p

“Je to největší nám. v republice, takže to tam člověk pozná že tam je...” – respondentka 7

- dále pak uváděli budovy jako Faustův dům, radnici, nemocnici, nebo tramvajové zastávky a dopravu.

Pražský Hrad (Hradčanské nám.) –

U Pražského Hradu bylo nejvíce pozitivních reakcí od **pražských** respondentů (7 z 8), jedna respondentka pak vyjádřila smutek nad tím, že Hradčanské nám. by mohlo být v mohem lepším stavu –

„Nevím, podle mě je fascinující jak je to to obrovské místo, člověk cítí respekt k tomu místu, i člověk co tam byl tisíckrát, myslím že je hezké.” – respondent 8p

„Vzpomínky z dětství, šklebení se na hradní stráž, můj sen je jednou si postavit sněhuláka, tradiční prostředí, lidi v uniformě, standardy, chrám sv. Víta...”

– respondentka 6p

„Pocit z náměstí smutný, vojenské muzeum co tam je se nějakých 20 let stále opravuje a to je něco šíleného, plus je hodně neupravené sem tam je nějaké auto což by tam být nemělo, mohli by tam vylepšit parčík za fontánou, v téhle části je to taková ošklivá vizitka.” – respondentka 2p

Mimopražští respondenti vnímali místo spíše neutrálně (4 z 8) anebo pozitivně (3 z 8)–

„Pocity v parku jsou spíš příjemné, vadí mi tam turismus, je tam pak hodně drahé, spousta cizinců a hluku, hezké panoráma Prahy.” – respondentka 1

“Brutálně klidné, chodím tam když tam nejsou turisti, je tam krásná architektura, odpočinu si tam, hlavně klid!” – respondent 2

Rozdíl mezi skupinami, co se počtu a zabarvení jednotlivých vyjádření týče, mi zde nepříjde moc signifikantní. Signifikantní rozdíl však můžeme najít v obsahu jednotlivých sdělení. Opět si zde můžeme všimnout velmi osobního přístupu **pražských** respondentů – ať už vzpomínky z dětství, nebo vyjádření smutku nad stavem některých míst. Na tomto příkladu můžeme opět vyzorovat mnohem komplexněji utvořenou image toho místa u pražských respondentů.

Co se týče způsobu, jakým respondenti místo identifikují, tak nejčastěji uváděli (krom obligátní odpovědi “Pražský Hrad”) výhled na rozsáhlé panorama Prahy a k mému velkému překvapení hradní stráž.

Václavské náměstí –

U Václavského náměstí jsem se opět rozhodl spočítat negativně, pozitivně či lhostejně lazené reakce, a následně jaké městské prvky respondenti nejčastěji zmiňují ve spojení s tímto náměstím.

U **pražských** respondentů byly reakce takřka rovnoměrně rozloženy mezi dané tři kategorie, negativní pocit z náměstí měli 3 respondenti, pozitivní 2 a lhostejné bylo opět třema.

Zvláštní věc se ovšem vyskytla u respondentů **mimopražských**, kde se všichni o Václavském nám. zmiňovali dosti negativně.

„Nemám ráda, moc lidí, ztratila pro mě ta ulice kouzlo, moc černochoů co nabízejí drogy, feřáci, nemá důstojnost, žádnou krásu.“ – respondentka 4

“Pocit – smog, pořád zaprášené, magistrála nahoře a permanentně ucpaný.” – respondent 8

Je zajímavé, že pokud se podívám na ostatní otázky ve kterých se Václavské nám. zmiňuje, dalo by se říci že si výroky respondentů ohledně něj takřka protiřečí – ale vzhledem k tomu že se zde chci zabývat pouze jednotlivými otázkami, nechal bych snahu zjistit proč tomu tak je do následující holistické analýzy.

Co se týče prvků tak by nejčastěji respondenti Václavské nám. poznali podle sochy koně, budovy Muzea nebo podle jeho charakteristicky podlouhlého tvaru – zde se skupiny nijak výrazně neliší. Je však zajímavé, že tyto prvky jsou rozdílné oproti těm, které respondenti jmenovali v otázce č. 3. Když se nad tímto rozdílem zamyslíme, tak zatímco v otázce č. 3 měli respondenti vyjmenovat prvky, kterých si po cestě přes náměstí *všimají*, zde měli vyjmenovat prvky, podle kterých náměstí *poznají*.

Tento rozdíl podle mého názoru poukazuje na to, že zatímco v otázce č. 3 se jedná o prvky, které mají pro respondenty nějaký význam, zde se jedná o prvky, které mají význam pro náměstí samotné.

Staroměstské náměstí –

U Staroměstského nám. se můžeme u **pražských** respondentů setkat prakticky pouze s pozitivními reakcemi ohledně tohoto místa, pouze dva respondenti se vyjádřili poněkud neurčitě, ale nakonec z jejich výpovědí vyplynulo, že ho mají vcelku rádi –

„Orloj ale třeba taky dneska už – to je pro mě taková věc kolem které projdu bez povšimnutí, když bych tam byl jak se nedávno ti apoštolové rozbili, tak by mě to zaujalo – pořád to nějaké kouzlo má, ale rozhodně bych si tam nepočkal ani pět minut na ten orloj, i když kdyby zrovna zvonil tak se asi zastavím. Ale mám na Staromák vzpomínky z dětství – knihkupectví u jednorožce, knihkupectví sci-fi a fantasy literatury, to už je možná 12, 13 let.“ – respondent 8p

„Staromák, ten už je na tom líp, ten mám už ráda mimo kvanta turistů. Dýchá širokou historií, jak sochy husa tak barokní stavby, gotické stavby. (Velice zevrubně popisuje hotel na Staromáku), je tam fantastický výhled, Staromák dýchá kulturou, atmosférou, vším.“ – respondentka 2p

U **mimopražských** respondentů je pocit ohledně tohoto místa prakticky rovnoměrně rozdělen do všech tří kategorií – 3 se vyjádřili pozitivně, 3 negativně a 2 lhostejně, popř. smíšeně.

“Celý staromák na mě působí depresivně, je tmavý, smutný, ani omítky ani lidi to nespraví, je to temné, tajemné. Místo samo o sobě je krásné, ale když tam sedím dýl tak mám takový zvláštní pocit že tam něco není úplně v pořádku.“ – respondentka 4

“Pocit, hodně turistů, ale nejezdí tam auta což je hodně příjemné, pocit je smíšený, spaté se studiem když jsem přebíhala z FF do Celetné.“ – respondentka 6

“Krásné náměstí, mám pocit že to je střed Prahy, všechno možné se tam děje, na Vánoce je tam krásně.“ – respondentka 5

Pokud šlo o pozitivní pocity z daného místa, tak byly často u obou skupin spojeny právě s vánočními trhy či sezónními událostmi na náměstí.

Domnívám se, že důvod proč **pražští** respondenti vnímají Staroměstské náměstí obecně pozitivněji než **mimopražští** spočívá opět v komplexnosti jejich image o tomto místě. Mají zde vzpomínky na akce na tomto nám. konané, vánoční trhy, přenosy sportovních utkání apod. Zajímavé je, že ve většině případů jde o sezonní akce – jako student bych předpokládal, že mimopražští respondenti jezdí v době těchto akcí většinou domů – toto místo tedy nejen že pro ně nemá dostatečně silný význam, ale možná si ho ani nebude mít možnost utvořit.

U otázky na prvky, podle kterých by respondenti náměstí poznali, se nevyskytly žádné nečekané odpovědi – nejčastěji uváděli Týnský chrám, Staroměstskou radnici či Orloj. Mimo budovy pak turistický ruch.

Petřín –

Co se týče Petřína, tak většina reakcí obou skupin byla ladena pozitivně – 7 z pražských a 5 z **mimopražských** respondentů.

Zajímavá je výpověď jedné respondentky, kterou jsem v souvislosti s Petřínem již zmínil v jiné otázce –

“Trapný kopec a věž, špatné osobní vzpomínky, když jsem tam šla s Honzou tak to bylo hezké (její současný přítel), to mi to trochu zlepšilo, ale i přesto Petřín zůstává trapným kopcem a nevím zda se z toho vymaní.” – respondentka 7

V otázce č. 5 se nikdo z respondentů nezmínil, že by Petřín neměl rád – buďto toto místo vyjmenovali jako jedno z těch které rádi mají, anebo se o něm nezmínili vůbec – pouze tato respondentka uvedla Petřín vysloveně jako místo, které ráda nemá. Zde se poté dozvídáme proč – srovnání těchto výroků a zdůvodnění, proč mi tato výjimka přijde velmi důležitá, se však budu věnovat až v následující kapitole vyhrazené pro holistickou analýzu – zde bych se opět rád soustředil pouze na konkrétní otázku.

Co se prvků důležitých pro image Petřína týče, většina respondentů uvedla velmi známou Petřínskou věž. Po dotázání, co by to bylo pokud by na věž neviděli, následně nejčastěji jmenovali kombinaci velkého svahu s výhledem na Prahu a neobvyklé množství zeleně tak blízko centru města. Zároveň také často respondenti uváděli dobré vzpomínky z dětství na zrcadlové bludiště – ať už **pražští** nebo **mimopražští**, kteří zde byli jako malí na návštěvě a v jednom případě i navzdory tomu, že jejich pocit z Petřína byl celkově negativní –

“...nemám ho rád, nechodím tam, 3x v životě jsem tam byl, mám dobré vzpomínky na zrcadlové bludiště z dětství, hladová zed’ se mi líbí, jinak to tam nemám rád, nechodím tam.” – respondent 3

Otázka č. 7 (*Zdá se vám Praha jako město, kde snadno najdete svou cestu či rozeznáte její části? Mohl/a byste mi stručně charakterizovat jednotlivé městské části centrální oblasti Prahy?*)

U této otázky jsem se ještě často po pilotáži doptával, podle čeho se respondenti ve městě nejčastěji orientují, na což jsem se také při analýze nakonec rozhodl zaměřit – výpovědi z hlavní části otázky jsou totiž velice subjektivní a těžko srovnatelné.

Jako nejčastější prvek shody při orientaci ve městě byla uvedena MHD, konkrétně pak metro.

Tento způsob orientace převažoval u **mimopražských** (5 případů) oproti **pražským** (2 případy), kteří jinak uváděli že město znají, nad orientací nepřemýšlí, či kombinují orientaci pomocí internetových map a svých dosavadních znalostí.

Dvě z **pražských** respondentek uvedly, že je často překvapí propojenost města, pokud se rozhodnou jít pěšky a nevyužít metro –

“Překvapuje mě jak je Praha propojená. Hodně to беру podle metra, a pak zjišťuju že jsem mohla jít pěšky nebo tramvají.” – respondentka 7p

Z mé subjektivní zkušenosti musím dodat, že ve mě metro také často utváří naprosto odlišnou image města než jakou bych měl, pokud bych cestoval po povrchu – město se rozdělí na jednotlivé stanice a jejich nejbližší okolí. Často se pak stává, že člověk chodí naprosto nelogickými a časově mnohem více náročnými trasami, jelikož se snaží najít konkrétní zastávky metra.

Je také zajímavé, že větší výskyt orientace pomocí metra u mimopražských respondentů koresponduje s již zmíněnou schematičností jejich vnímání města – domnívám se že metro u nově příchozích tuto schematičnost pouze podporuje, a může hrát tedy velice důležitou roli při pochopení tohoto rozdílu mezi skupinami.

U této otázky jsem tedy trochu zalitoval, že jsem se respondentů v dotazníku nezeptal na metro přímo. U obecné otázky si na něj totiž ne všichni vzpomenou, zatímco konkrétní otázka by respondenty donutila se nad jeho úlohou ve městě více zamyslet.

6. 2 Fotografický výzkum –

Ve fotografickém výzkumu se, dalo by se říci, potvrdily již zjištěné poznatky z předchozích otázek a nevyskytly se zde žádné nové.

Většina respondentů poznala téměř všechny fotografie s tím, že pokud byl s identifikací foceného místa problém, vycházelo to s nedostatkem pohybu respondenta v daném místě Prahy. Toto se nejvíce projevilo na fotografii Riegrových sadů – většina respondentů žijících na Žižkově nebo Vinohradech toto místo byla schopna identifikovat, jiní však ne.

Dále velká část respondentů nepoznala kostel Panny Marie Sněžné, i když s Františkánskou zahradou u které stojí problém neměli. Domníval jsem se, že **pražští** respondenti by mohli toto místo obecně poznávat více, jelikož je navzdory své velikosti zajímavým způsobem skryté hned vedle Františkánské zahrady a tedy by ho člověk co žije ve městě celý život mohl znát více, toto se však nepotvrdilo.

Dále u fotografického výzkumu platilo, že **pražští** respondenti v souvislosti s ním opět uváděli více vzpomínek a popisů než **mimopražští**.

Ve výsledku však fotografický výzkum nebyl tak zajímavý. Je otázka, zdali by se projevil nějaké zvláštní znaky, pokud by respondenti měli fotografie vykládat na stůl podle své nakreslené mapky, jak to prováděl Kevin Lynch. Tento postup byl bohužel při mém výzkumu z důvodu nedostatku místa při většině rozhovorů nemožný.

6. 3 Holistická analýza

V předchozí kapitole jsem se zaměřil převážně na analýzu jednotlivých otázek. Nyní bych se rád věnoval výsledkům z těchto otázek jako celku, což by mělo vést k potvrzení a případnému vylepšení již navrhnutých hypotéz.

Ve druhé otázce jsem navrhl hypotézu, že *„identita a struktura města pražských respondentů je propojena mnohem komplexnějšími významy jednotlivých městských prvků, jelikož si tyto, stejně jako způsob orientace ve městě, utvářeli po celý život (a tedy i přes různé etapy vývoje lidského vnímání prostoru). Naproti tomu mimopražští respondenti doslova nemají (alespoň z počátku) jinou volbu než ho vnímat schematicky – přijeli do města za studiem či za prací, město má tedy pro ně primárně praktický účel.“*

Pomocí této hypotézy jsem následně vysvětlit rozdíl v názorech na Václavské nám. v otázce č. 3 – *„Je pravděpodobné, že tento fenomén opět souvisí s jiným významem, který Václavské nám. pro pražské respondenty má - zatímco mimopražští respondenti Prahu znají již jako turistické a na jistých místech přelidněné město, pražští respondenti si ji pamatují ještě z dob, kdy např. zrovna Václavské nám. bylo ve srovnání s dneškem relativně pusté – a tedy jeho současnou přelidněnost mnohem více vnímají – toto místo má pro ně opět mnohem komplexnější identitu, která se v pražských respondentech (a skrze různé proměny Václavského nám. v čase) utvářela celý život.“*

Tato hypotéza dále také vysvětluje vyjádření ohledně Václavského nám. v otázce č. 5, kde respondenti měli vyjmenovat která místa mají v Praze rádi, která neradi a proč tomu tak je.

Pokud však dojdeme v otázce č. 6 k Václavskému náměstí, může nás překvapit zajímavý obrat ve vyjádřeních o tomto místě – **pražští** respondenti najednou na toto náměstí tak nenadávají, a **mimopražští** jakoby převzali jejich názor.

Někdo by mohl nabýt názoru, že to mou hypotézu vyvrací - je zde však zásadní rozdíl v tom, na co jsem se respondentů v jednotlivých otázkách ptal.

Ve třetí otázce jsem se ptal na cestu přes Václavské nám. a žádal jsem respondenty, aby mi tuto popsali včetně toho, čeho si po cestě všimají.

V páté otázce jsem chtěl, aby mimojiné vyjmenovali místa, která jim vadí (a nijak jsem je zde nenaváděl).

V šesté otázce se však ptám na *pocit* ohledně tohoto náměstí. Domnívám se, že svým způsobem nakonec výsledek šesté otázky mou hypotézu tedy podporuje - je možné, že se pražští respondenti nevyjádřili tak negativně jako v ostatních otázkách právě proto, že jejich pocit z náměstí je mnohem komplexnější – mají na něj vzpomínky i z dětství a jeho image si utvářeli po celý život.

Pokusil jsem se v odpovědích na tuto otázku najít nějakou zmínku ohledně příjemných vzpomínek, a u jedné respondentky se mi to podařilo –

„Pocit, vzpomínky když jdu z plesu opilá a jím buřta na Václaváku v bílých šatech, knihkupectví dole na Můstku, Comtessa po levé straně dole – obchod, dříve zmrzlina, spíše ho poslední dobou jen procházím, vůbec se tam nezastavuju, květinářství.“ – respondentka 5p

U ostatních **pražských** respondentů jsem si ničeho podobného nepovšimnul - což ovšem může také znamenat že mi tento svůj pocit pouze nesdělili, ale promítnul se do faktu že se nevyjádřili negativně.

Otázkou pak zůstává, proč se tedy tak zvedl počet negativně lazených vyjádření od **mimopražských** respondentů?

Musím uznat, že mé prvotní kódování u této otázky mohlo být poněkud nešťastné a povrchní, ale ve výsledku mi dosti pomohlo – pokud se podíváme na obsah těchto vyjádření, ihned nám dojde proč – jsou velice strohá a je v nich spíše vyjmenován seznam nepříjemných věcí na tomto náměstí. Pocit mimopražských respondentů ohledně tohoto náměstí přímo odpovídá malé komplexnosti image, kterou si o něm za krátkou dobu svého pobytu v Praze mohli utvořit – zatímco pražští respondenti se zde o náměstí vyjadřovali velice obsírně, jelikož jsem se jich ptal na právě na *celkový* pocit, mimopražští respondenti zde svůj dojem velice rychle shrnuli, protože jejich *celkový* pocit z tohoto místa není tak komplexní.

V otázce č. 5 jsem uvedl překvapivě negativní vyjádření *respondentky 7* ohledně petřína, v otázce č. 6 toto následně rozvedla –

“Trapný kopec a věž, špatné osobní vzpomínky, když jsem tam šla s Honzou tak to bylo hezké (její současný přítel), to mi to trochu zlepšilo, ale i přesto Petřín zůstává trapným kopcem a nevím zda se z toho vymaní.“ – respondentka 7

Na tomto vyjádření by nebylo nic zvláštního, pokud by ovšem respondentka nebyla jedinou osobou, která se o daném místě vyjádřila negativním způsobem.

Domnívám se, že toto vyjádření je pouze dalším potvrzením mé hypotézy, jejíž projev jsem popsal již v otázce č. 6 u Karlova nám. u *respondenta 8* – „*Na tomto případě můžeme vidět jisté potvrzení mé hypotézy, že architektura – či jakékoliv dané uspořádání prostoru - pravděpodobně nemá žádný absolutní význam na většinu lidí jí vystavených. Tomuto respondentovi jedna dostatečně silná vzpomínka změnila význam celého místa, který bychom jinak mohli na základě výpovědí ostatních respondentů považovat za takřka absolutní.*“

Dostatečně silná vzpomínka respondentky na dané místo pro ni úplně změnila význam tohoto místa, který bychom jinak z výpovědí ostatních respondentů mohli také považovat za takřka absolutní.

U této otázky se zároveň domnívám, že výše zmíněná hypotéza - „*identita a struktura města pražských respondentů je propojena mnohem komplexnějšími významy jednotlivých městských prvků, jelikož si tyto, stejně jako způsob orientace ve městě, utvářeli po celý život (a tedy i přes různé etapy vývoje lidského vnímání prostoru)* se zde také potvrdila. Pokud se podíváme na odpovědi jednotlivých respondentů, velice často ve spojení s Petřínem uvádějí právě vzpomínky z dětství, ať už se jedná o **pražské** či **mimopražské**, kteří zde jako malí byli na výletě.

Je pravděpodobné, že právě návštěva Petřína v dětství a tedy rané vytvoření významu tohoto místa mohla i v **mimopražském** respondentovi způsobit současné pozitivní vnímání daného místa oproti jiným, kteří tuto možnost neměli.

Závěr

Při výzkum se potvrdila základní hypotéza, že vztah člověka k prostoru je vztahem člověka k identitě a struktuře prostoru, které jsou propojeny jeho subjektivní orientací v něm a významy, které pro něj hrají.

Dále se na příkladu dvou respondentů potvrdila má hypotéza, že architektura - či v nejzákladnějším pojetí jakékoliv dané uspořádání prostoru – nemá nejspíše žádný absolutní význam pro většinu lidí, kteří jsou jí vystaveni.

Rozdíly ve vnímání města mezi zkoumanými skupinami jsem následně shrnul do těchto hypotéz –

- 1. Identita a struktura města pražských respondentů je propojena mnohem komplexnějšími významy jednotlivých městských prvků, jelikož si tyto, stejně jako způsob orientace ve městě, utvářeli po celý život (a tedy i přes různé etapy vývoje lidského vnímání prostoru). Naproti tomu **mimopražští** respondenti doslova nemají (alespoň z počátku) jinou volbu než ho vnímat schematicky – přijeli do města za studiem či za prací, město má tedy pro ně primárně praktický účel.*
- 2. Zatímco **mimopražští** respondenti Prahu znají již jako turistické a na jistých místech přelidněné město, **pražští** respondenti si ji pamatují ještě z dob, kdy např. zrovna Václavské nám. bylo ve srovnání s dneškem relativně pusté – a tedy jeho současnou přelidněnost mnohem více vnímají – toto místo má pro ně opět mnohem komplexnější identitu, která se v pražských respondentech (a skrze různé proměny Václavského nám. v čase) utvářela celý život.“*
- 3. Zatímco obě skupiny respondentů si mohou stěžovat na moderní proměny města a jeho odosobnění oproti minulým dobám, mimopražští respondenti toto vidí spíše jako vadu na kráse české identity – toho co Praha má znamenat v obecném významu. Naproti tomu **pražští** respondenti toto vidí jako nepříjemnou změnu toho, co pro ně Praha znamenala v osobním významu.*

4. *Zatímco u pražských respondentů je často osobní význam nějakého prvku ve městě důležitější než prvek samotný, u mimopražských je tomu právě naopak – prvek je obecně důležitější než význam. Toto je dáno méně komplexní image města u mimopražských respondentů.*

Ačkoliv byl výzkum prováděn na malém počtu respondentů, objem získaných informací mě příjemně překvapil. Domnívám se, že by bylo rozhodně záhodno vyvozené hypotézy otestovat na vzorku větším.

Použitá Literatura

VESELÝ, Dalibor. *Architektura ve věku rozdělené reprezentace*. Praha: Academia, 2008. 348 s. ISBN 978-80-200-1647-8

LYNCH, Kevin. *Obraz Města*. Praha: Bova Polygon, 2004. 202 s. ISBN 80-7273-094-0

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7

PATTON, M.Q. *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park and London: Sage, 1990. In Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4

SAPIR, E. *Culture, Language and Personality*. Berkeley, CA: University of California Press, 1958. In <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short/whorf.html> ,vlastní překlad do českého jazyka.

GEOGHEGAN, R. H. *The Aleut Language*. Washington: U.S. Department of Interior, 1944. In Lynch, Kevin. *Obraz Města*. Praha: Bova Polygon, 2004. 202 s. ISBN 80-7273-094-0